

V L A A M S P A R L E M E N T

stuk **56** (2009-2010) – Nr. 5
ingediend op 18 mei 2010 (2009-2010)

Hoorzitting

over de hervorming van het hoger onderwijs,
wat taalregeling en internationalisering betreft

Verslag

namens de Commissie ad hoc Hoger Onderwijs
uitgebracht door de dames Veerle Heeren en Gerda Van Steenberge

Samenstelling van de commissie:

Voorzitter: mevrouw Fientje Moerman.

Vaste leden:

de heer Jan Durnez, de dames Veerle Heeren, Kathleen Helsen, Sabine Poleyn;
de dames Katleen Martens, An Michiels, Gerda Van Steenberge;
de dames Fientje Moerman, Marleen Vanderpoorten;
de dames Kathleen Deckx, Fatma Pehlivan;
mevrouw Vera Celis, de heer Kris Van Dijck;
de heer Boudewijn Bouckaert;
mevrouw Elisabeth Meuleman.

Plaatsvervangers:

de heren Paul Delva, Jos De Meyer, mevrouw Katrien Schryvers, de heer Koen Van den Heuvel;
de heren Erik Arckens, Frank Creyelman, Chris Janssens;
de dames Ann Brusseel, Irina De Knop;
mevrouw Mia De Vits, de heer Chokri Mahassine;
mevrouw Danielle Godderis-T'Jonck, de heer Willy Segers;
de heer Lode Vereeck;
mevrouw Mieke Vogels.

Stukken in het dossier:

56 (2009-2010) – Nr. 1 t.e.m. 4: Verslag over hoorzitting

INHOUD

1. Situering door mevrouw Fientje Moerman, commissievoorzitter	4
2. Uiteenzetting door professor Alain Verschoren, voorzitter van de Vlaamse Interuniversitaire Raad	4
3. Uiteenzetting door professor Kristiaan Versluys, directeur Onderwijs-aangelegenheden Universiteit Gent	7
4. Uiteenzetting door professor Peter Vandenabeele, voorzitter van de opleiding Biochemie en Biotechnologie aan de Faculteit Wetenschappen van de Universiteit Gent.....	11
5. Uiteenzetting door professor Mieke Van Herreweghe, hoogleraar Engelse taalkunde aan de Universiteit Gent.....	13
6. Uiteenzetting door professor Ludo Melis, vicerector Onderwijsbeleid aan de K.U.Leuven.....	16
7. Uiteenzetting door professor Paul De Knop, rector van de Vrije Universiteit Brussel (VUB).....	17
8. Uiteenzetting door professor Frank Flerackers, voorzitter van het Verbond der Vlaamse Academici (VVA).....	21
9. Vragen en opmerking van de commissieleden.....	23
10. Antwoorden van de genodigden en discussie.....	25
Gebruikte afkortingen	34

De Commissie ad hoc Hoger Onderwijs hield op 5 mei 2010 een hoorzitting over de hervorming van het hoger onderwijs wat de taalregeling en de internationalisering betreft.

Voor deze hoorzitting werden volgende sprekers uitgenodigd:

- prof. dr. Alain Verschoren, voorzitter van de Vlaamse Interuniversitaire Raad (VLIR);
- prof. dr. Kristiaan Versluys, directeur Onderwijsaangelegenheden Universiteit Gent;
- prof. dr. Peter Vandenabeele, voorzitter van de opleiding Biochemie en Biotechnologie aan de Faculteit Wetenschappen van de Universiteit Gent;
- prof. dr. Mieke Van Herreweghe, hoogleraar Engelse Taalkunde aan de Universiteit Gent;
- prof. dr. Ludo Melis, vicerector Onderwijsbeleid aan de K.U.Leuven;
- prof. dr. Paul De Knop, rector van de Vrije Universiteit Brussel;
- prof. dr. Frank Fleerackers, voorzitter van het Verbond der Vlaamse Academici (VVA).

Eveneens uitgenodigd maar verontschuldigd voor de hoorzitting was prof. dr. Jean-Pierre Henriet (Universiteit Gent) die echter wel een schriftelijke bijdrage over het taalgebruik in het hoger onderwijs in de wetenschappen in Vlaanderen ter beschikking stelde.

1. Situering door mevrouw Fientje Moerman, commissievoorzitter

De voorzitter: De onderwerpen van deze ochtend zijn het gebruik van talen in het hoger onderwijs en de internationalisering. We hebben hiervoor zeven eminente sprekers uitgenodigd. Het gebruik van andere talen dan het Nederlands ligt soms wat gevoelig, maar toch is de internationalisering bij ons goed doorgedrongen. Ook in academische kringen bestaan er over taalregeling en internationalisering een aantal verzuchtingen.

Ik stel voor te starten met professor Verschoren, die rector is van de Universiteit Antwerpen maar ook voorzitter van de Vlaamse Interuniversitaire Raad. De VLIR stuurde op 15 januari jongstleden een brief naar de minister van Onderwijs over de taalregeling in het hoger onderwijs met het oog op een versoepeling voor het gebruik van andere talen dan het Nederlands in het hoger onderwijs.

2. Uiteenzetting door professor Alain Verschoren, voorzitter van de Vlaamse Interuniversitaire Raad

Professor Alain Verschoren: Ik zal voornamelijk het standpunt van de VLIR vertolken. Ik schets kort de huidige situatie. Als we het over een andere taal hebben, gaat het vaak over het Engels. In Nederland heeft het Engels een beperkte plaats vanaf het eerste jaar, met verschillende percentages naargelang de instellingen. Gemiddeld komen we aan ongeveer 10 percent. In de masterjaren constateren we een spectaculaire stijging. Volgens officiële cijfers zitten we boven 50 percent. Officieus is dat nog een heel pak hoger. In Wageningen en Maastricht worden bepaalde opleidingen volledig in het Engels gegeven. Dat heeft ook effecten op het aantal buitenlanders daar. In Wageningen is 31 percent van de studenten buitenlands en in Maastricht 43 percent. Die zijn vaak uit Duitsland afkomstig.

In Vlaanderen is de situatie anders. Het overgrote deel van het onderwijs is nog altijd volledig Nederlandstalig. In de masters is het aanbod in het Engels 10 tot maximaal 15 percent. Engelstalige opleidingen hebben meestal een Nederlandstalig equivalent. Dat zijn officiële cijfers die komen uit de jaarverslagen.

De regelgeving is zowel in Nederland als in Vlaanderen enigszins vaag. Een andere taal is toegelaten in Nederland en ik citeer: “Indien de specifieke aard, de inrichting of de kwaliteit van het onderwijs dan wel de herkomst van de studenten daartoe noodzaakt, overeenkomstig een door het instellingsbestuur vastgestelde gedragscode.”. U merkt de vaagheid. Wat betekent ‘specifieke aard’? Daarover kan worden gediscussieerd.

Ook in Vlaanderen zijn we niet helemaal nauwkeurig: “Het instellingsbestuur kan tevens beslissen dat in beperkte mate voor opleidingsonderdelen een andere taal dan het Nederlands wordt gebruikt wanneer de meerwaarde voor de studenten en de functionaliteit voor de opleiding blijkt uit de expliciet gemotiveerde beslissing daartoe.”. Aan die ‘beperkte mate’ wordt geen cijfer gekoppeld. Wat betekent ‘meerwaarde voor de studenten’?

In de VLIR en elders hebben we vastgesteld dat we voor het Engels met een feitelijke evolutie zitten. U weet dat de toren van Babel in de Bijbel niet om te vergemakkelijken is uitgevonden, maar om te straffen. Er was een eenheidstaal, maar er zijn meerdere talen gekomen om incommunicatie te krijgen in plaats van communicatie. Dat wijst op het belang van een lingua franca: een eenheidstaal om te kunnen communiceren ondanks die toren van Babel. Die lingua franca was in de middeleeuwen het Latijn. Dat is een pak later het Duits geworden en is nu de facto het Engels. We leven in een eeuw van communicatie. We moeten kunnen communiceren, zij het dat dit soms op een gebrekkige manier gebeurt. Luister maar eens naar een gesprek in het Engels tussen een Rus en een Japanner.

In het wetenschappelijk onderzoek is het Engels dé taal geworden. Onze financiering in hogescholen en universiteiten is en wordt in ruime mate afhankelijk van onderzoek. Als er moet worden gepubliceerd, gebeurt dat nu voor 80 percent in het Engels. Als we geen Engelstalige publicaties kunnen leveren, tellen we internationaal niet mee, hoe erg dat ook is. Dan gaan onze middelen naar beneden.

De keuze voor het Engels is niet cultureel bepaald. Het is niet eens een eenvoudige taal. Het is puur een gevolg van de economische en politieke dominantie van de Verenigde Staten en de Angelsaksische landen in het algemeen. In de economische wereld gebruikt men ook het Engels. Ik kan me geen zakenman meer voorstellen die het Engels niet machtig is. Ik kan me ook geen luchtverkeer meer voorstellen zonder het Engels als eenheidstaal.

Hoe fier we ook zijn op het Nederlands – en ik ben fier op mijn taal –, ik constateer dat ook Russen, Chinezen en Japanners in het Engels publiceren. Dat zijn toch grote talen met een ruime verspreiding. Zelfs in een land dat enigszins chauvinistisch genoemd mag worden als Frankrijk, publiceert een van de grote tijdschriften, *Annales de l’Institut Fourier*, in het Engels, tegenwoordig zelfs exclusief.

Een punt dat ook ter sprake is gekomen in de VLIR is dat er een correlatie is tussen ‘rankings’ en het gebruik van het Engels. Er is heel wat discussie mogelijk over het belang en de zin en de onzin van rankings, maar ook daarmee moeten we leren leven. Dat is een dominantie die vaak wordt opgedrongen. De top van landen in Europa van leveranciers van Engelstalig onderwijs is min of meer in volgorde: Nederland, Finland, Zweden, Zwitserland, Denemarken, Noorwegen. De top van de rankings in Europa is: Zwitserland, Nederland, Denemarken, Zweden enzovoort. U merkt daar een zekere echo. Het blijkt dat landen die veel Engelstalig onderwijs aanbieden sterk ranken. Omgekeerd bieden de sterke universiteiten met een goede ranking ook veel Engelstalig onderwijs aan. Wiskundig is het heel vaag, maar het is niet uitgesloten dat er toch een zekere band is tussen de kwaliteit van de universiteiten en het aanbod van het Engels in die universiteiten.

De VLIR heeft de taalproblematiek besproken. Dat gebeurde eerst in november 2009, in een conclaaf in aanwezigheid van de minister van Onderwijs. Toen hebben we een werkgroep onderwijs opgedragen een nota uit te werken met het oog op eventuele amenderingen aan de huidige regelgeving. Die amenderingen zijn in de raad en het bureau van de VLIR besproken. Op 14 januari trokken we besluiten en de dag nadien vertrok er een brief naar de minister, met daarin aanbevelingen en een voorstel van decreetswijziging, dat nu ook weer niet zo heel ruim is opgevat.

De argumentatie is ten dele al gegeven. De VLIR wil een goed evenwicht realiseren tussen Nederlandstalig onderwijs – het is fundamenteel dat het Nederlands een hogeronder-

wijstaal moet blijven –, maar de drempelwaarde is fundamenteel. Als we democratisch willen werken, moeten we ervoor zorgen dat onze studenten niet worden gehandicapt door het gebruik van het Engels van bij de aanvang.

We merken wel dat meer en meer beroepen en toepassingen vereisen dat men in het eigen vakgebied het Engels zowel passief als actief beheerst. Dat impliceert dat men in zekere mate toestaat dat ook op bachelorniveau een Engelstalig pakket mogelijk is. Zowel de VLIR als ikzelf zijn geen voorstanders van Engels in het eerste jaar, tenzij om uitzonderlijke redenen. Wij pleiten ervoor om de eerste twee jaren zo veel mogelijk in het Nederlands te onderwijzen, om zo de drempel naar het hoger onderwijs zo laag mogelijk te houden. Over het derde jaar heb ik het nog, want daar spelen andere kwesties zoals mobiliteit een rol.

Waar wil de VLIR naartoe?

De VLIR pleit ervoor om op bachelorniveau maximum een derde van de opleiding in een andere taal te geven. Dat mag niet automatisch gebeuren, maar slechts na een omstandige motivering van het nut van een Engelstalige opleiding. Dat zou eventueel in het derde jaar kunnen, en zeker niet in het eerste en het tweede jaar. De VLIR pleit ervoor om eventueel een bacheloropleiding in een andere taal toe te staan, maar dan wel als die specifiek is gericht op anderstalige studenten en er ook een equivalente opleiding in het Nederlands bestaat.

De VLIR pleit ervoor om de masteropleiding maximaal voor 50 percent in een andere taal toe te laten, maar opnieuw pas na een omstandige motivering. Een master zou ook volledig in een andere taal kunnen worden gegeven als er een aantoonbare meerwaarde voor de studenten en het afnemend veld is, en dat slechts in uitzonderlijke gevallen. Wat bedoel ik met uitzonderlijke gevallen? Ik ben zelf wiskundige van opleiding; het heeft geen zin dat ik mijn vak voor een doorsnee gremium van studenten in het Engels zou onderwijzen.

Maar de meeste universiteiten – zo niet alle – voeren een speerpuntenbeleid. Ze investeren maximaal in een aantal duidelijk gedefinieerde excellentiecentra. Zo wil men bereiken dat, als een bepaald onderzoeksthema wordt vermeld, men automatisch denkt dat men daarvoor bij universiteit X of Y moet zijn. Zij ontwikkelen programma's die op de buitenlandse markt en buitenlandse studenten gericht zijn. We overwegen om die programma's volledig in het Engels aan te bieden. Maar we willen niet het Nederlandse model overnemen, waar men bijna wordt verplicht om die in het Engels aan te bieden; daar is geen sprake van.

We benadrukken dat examens, als het gevraagd wordt, altijd in het Nederlands moeten kunnen worden afgelegd als de docent of de gastdocent het Nederlands machtig is. De kwaliteit die op het examen wordt getoetst, moet gaan over de inhoud, niet over het taalgebruik, tenzij het over taalgerichte vakken gaat, zoals juridisch Engels bijvoorbeeld. Als een vak in het Engels wordt gegeven, moet de universiteit erop toezien dat de kwaliteit van het Engels goed is.

Op dit ogenblik doet de mening de ronde dat elk vak dat in een andere taal wordt aangeboden, op een of andere plaats in Vlaanderen ook in het Nederlands moet worden aangeboden. Het is een nobel idee, met als doel het Nederlands als onderwijstaal te verdedigen, maar het brengt een aantal praktische moeilijkheden met zich mee. Waar moet dat dan gebeuren? Zal er een strijd tussen universiteiten ontstaan om dat binnen te halen? Of zullen universiteiten dat weigeren wegens de overlast, want universiteiten hebben geen overschot aan personeel?

Tot slot wil ik even ingaan op de motivering.

Er zijn vijf punten: ten eerste het aantrekken van buitenlandse studenten. Ik hoor vaak zeggen dat het maar enkelingen zijn, maar u moet beseffen dat in de OESO-landen tien percent van de universiteitsstudenten uit het buitenland komt. Het gaat dus niet zomaar over enkele Erasmusstudenten, het is een grote cohorte.

De mobiliteit van studenten is gekoppeld aan het taalgebruik in het onderwijs. In Australië ligt de totale kost van de mobiliteitsmarkt – inkomende en uitgaande studenten – hoger dan de toeristische sector. Dat is dus heel belangrijk. Ook in Europa zijn er heel wat mogelijkheden op dat vlak. De taal mag zeker geen handicap zijn om de mobiliteit te bestendigen.

Het tweede argument is dat we de studenten moeten proberen klaar te stomen voor de internationale markt.

Het derde punt is het aanscherpen van het profiel van de instituten. Een van de zwaartepunten voor de excellentiecentra is dat we onderwijs moeten kunnen geven in een andere taal om goede studenten aan te trekken.

Ten vierde moet de onderzoeksbasis veilig worden gesteld door toekomstige promovendi en onderzoekers aan te trekken. Dat gaat niet alleen door een andere taal te hanteren, integendeel zelfs, dat ligt in de eerste plaats aan de kwaliteit van het onderwijs.

Het vijfde punt is het gevolg van het overleg met de Vlaamse Interuniversitaire Raad - Universitaire Ontwikkelingssamenwerking (VLIR-UOS): het hoger onderwijs moet mogelijk worden gemaakt voor studenten uit de derde wereld.

Resumerend wil ik nogmaals zeggen: de rectoren zijn vragende partij voor versoepeling van de regelgeving wat het taalgebruik betreft. Ze zijn er zich van bewust dat het er niet op aankomt om veel studenten uit het buitenland naar hier te halen, maar wel goede studenten die kwaliteit kunnen leveren en die hier kunnen blijven voor doctoraten, die een meerwaarde kunnen betekenen voor Vlaanderen en die ambassadeurs kunnen zijn in hun eigen land.

Een zorg die de rectoren delen met alle aanwezigen hier, is dat we moeten garanderen dat het instapniveau niet zwaarder wordt, dat de democratisering niet in het gedrang komt, dat er geen vershraling is aan de universiteit, maar dat we goede studenten kunnen blijven aantrekken die ons onderwijs op hun wenken kan bedienen en waar de maatschappij sterker van wordt.

We moeten ook rekening houden met het feit dat de taal een drempel kan vormen, maar als we pas in het derde jaar met Engels beginnen, wordt de drempel even hoog voor studenten met een taalachterstand als voor de gewone studenten.

3. Uiteenzetting door professor Kristiaan Versluys, directeur Onderwijsaangelegenheden Universiteit Gent

Professor Kristiaan Versluys: In mijn dagelijkse praktijk als directeur Onderwijsaangelegenheden van de Universiteit Gent krijg ik van alle kanten, vooral maar niet uitsluitend van de exacte wetenschappen, de vraag om de taalregeling voor het universitair onderwijs te herzien, en op bepaalde punten te versoepelen. Dat is geen gemakkelijke zaak. Enerzijds heeft het hoger onderwijs, en hebben a fortiori de universiteiten, de plicht om het Nederlands te ontwikkelen en te onderhouden als een volwaardige en fijn gekalibreerde wetenschappelijke taal. Het Nederlands moet soepel en rijk blijven, dat spreekt vanzelf. Terwijl dit de taak is van de spraakmakende gemeenschap in het algemeen, en misschien van de media in het bijzonder, hebben voor wat het academische of wetenschappelijke Nederlands betreft, de universiteiten een speciale verantwoordelijkheid.

Ik ben dus zeker geen voorstander van een algemene anglicisering of anglicanisering van het hoger onderwijs. De toenmalige Rijksuniversiteit Gent (RUG) heeft een belangrijke rol gespeeld in de taalstrijd. In 1930 werd de RUG de eerste volledig vernederlandste universiteit in Vlaanderen. Dat is een erfenis die we niet te grabbel willen gooien, die we in ere moeten houden.

Anderzijds is het Engels de wetenschappelijke lingua franca geworden, zoals het Latijn dat was tot in de vroege 19de eeuw. Wetenschappelijke geschriften worden overwegend in het Engels gesteld, de forumtaal van congressen en colloquia is overwegend Engels. In de exacte, toegepaste en medische wetenschappen is dat voor bijna 100 percent het geval, in de humane wetenschappen iets minder.

Daarenboven is de wereld geglobaliseerd, en is dus ook in het afnemend veld, het bedrijfsleven zeg maar, de lingua franca het Engels geworden, van Rio de Janeiro tot Seoel, van Trondheim tot Kaapstad. Hoewel dat misschien nog niet genoeg expliciet in alle leerresultaten is opgenomen, is een grote vertrouwdsheid met het Engels en het Engelse vakjargon, en een goede algemene beheersing van het Engels een integraal en onvervreemdbaar deel geworden van de competenties waarover een afgestudeerde moet beschikken.

Wie niet voldoende Engels kent, is geen volwaardig opgeleide wetenschapper. Om een volwaardig opgeleide Vlaamse wetenschapper te zijn, moet men dus behoorlijk Engels kennen. Deze stelling valt ook af te leiden uit vele visitatierapporten, waarin voor een soepeler taalregeling wordt gepleit.

Bovendien vragen de toegenomen studentenuitwisseling en studentenmobiliteit, die het concrete resultaat zijn van de Bolognahervorming, naar ruimere mogelijkheden op het vlak van Engelstalig onderwijs, dan momenteel het geval is. Vooral in de masteropleidingen doet de nood zich voelen om in bepaalde gevallen volledig of gedeeltelijk anderstalige en dus vooral Engelstalige programma's aan te bieden. Door het gebrek aan Engelstalige opleidingen en opleidingsonderdelen wordt dit internationaliseringsstreven in Vlaanderen belemmerd. Vlaanderen heeft een voortrekkersrol gespeeld en speelt die nog altijd in het Bolognaproces dat de creatie van een Europese onderwijsruimte beoogt. De invoering van het systeem van bachelor-master en van studiepunten en credits heeft enorme inspanningen gevergd maar de stringente taalwetgeving maakt het moeilijk om ten volle de vruchten van de internationalisering te plukken.

We worden hier dus geconfronteerd met een tweespalt of tegenstrijdigheid: aan de ene kant de nood of de plicht om het Nederlands te ontwikkelen en te onderhouden als academische en wetenschappelijke taal; aan de andere kant de nood en de plicht om onze studenten te introduceren in de wetenschapsdomeinen waarin de communicatie in het Engels wordt gevoerd en voor te bereiden op een gemondialiseerde wereld waar een kleine regio als de onze aangewezen is op internationale contacten en activiteiten. De bachelor-masterstructuur die ook een tweeledige structuur is, biedt mogelijkheden om met die tegenstrijdigheid om te gaan. Vandaar het voorstel van de Vlaamse Interuniversitaire Raad, toegelicht door professor Verschoren, dat ervan uitgaat dat de onderwijstaal in het hoger onderwijs Nederlands is en onverkort Nederlands blijft. Daarbij wordt wel een grote kans geboden aan opleidingen en instellingen om zich internationaal te profileren.

Het VLIR-voorstel komt er in feite op neer dat opleidingsonderdelen in het bachelorprogramma in principe altijd in het Nederlands worden gedoceerd, zeker in het eerste en tweede jaar. Er wordt voorzien in een uitzondering voor zogenaamde Erasmusvensters. Dat zijn modules van 30 studiepunten. In het VLIR-voorstel staat nog een derde. Ik denk persoonlijk dat in plaats van 60 studiepunten (een volledig jaar), een semester in een andere taal voldoende is als Erasmusvenster, om uitwisselingen mogelijk te maken. Dat is nodig zolang er nog eenjarige masters zijn. Wanneer de studieduurverlenging tot

tweejarige masters wordt veralgemeend en over de hele lijn wordt doorgezet, dan zijn die Erasmusvensters in de bachelors misschien niet eens meer nodig. De studentenmobiliteit zal zich dan immers hoofdzakelijk in de masteropleidingen afspelen.

Er moet ook worden voorzien in een uitzondering voor een aantal Engelstalige bachelors die volledig Engelstalig zijn. Ik denk bijvoorbeeld aan godgeleerdheid en filosofie aan de K.U.Leuven. Dan wordt uiteraard altijd een Nederlandstalig equivalent verplicht gesteld.

Wat de bachelors betreft, staat er in het voorstel weinig nieuws en verandert er weinig tegenover het huidige decreet. Wat de masters betreft, stellen we voor dat er een versoepeling wordt ingevoerd op twee manieren. In artikel 91, eerste alinea, derde lid, van het Structuurdecreet staat: “Het instellingsbestuur kan tevens beslissen dat in beperkte mate voor opleidingsonderdelen een andere taal dan het Nederlands wordt gebruikt wanneer de meerwaarde voor de studenten en de functionaliteit van de opleiding blijkt uit een expliciet gemotiveerde beslissing daartoe en op voorwaarde dat de hiervoor aangewezen docent de andere taal op een adequate wijze beheerst.”.

Het voorstel van wijziging is eenvoudig. We zouden graag zien dat het instellingsbestuur kan beslissen dat in een Nederlandstalige masteropleiding voor hoogstens 50 percent van de opleidingsonderdelen een andere taal dan het Nederlands kan worden gebruikt. Wat we voorstellen, is een verbreding en een beperking. De regel dat er in beperkte mate opleidingsonderdelen in een andere taal dan het Nederlands kunnen worden gedoceerd, zouden we willen beperken tot de masters. Voor de bachelors hebben we de regeling dat er een venster is van 30 studiepunten waarin dat kan gebeuren. We zouden de regeling dus beperken tot de masters maar ze wel concretiseren in die zin dat we de zinsnede ‘in beperkte mate’ vervangen zouden willen zien door 50 percent als maximum, zodat alle dubbelzinnigheid die nu bestaat rond die term wordt weggenomen. De motiveringsplicht zou wel blijven bestaan voor elk opleidingsonderdeel dat niet in het Nederlands wordt gedoceerd.

Op die manier wordt het mogelijk gemengde opleidingen te creëren die overwegend in het Nederlands worden gegeven maar waar toch een aantal anderstalige opleidingsonderdelen aanwezig zijn. Dat kan nuttig zijn in, bijvoorbeeld, de Rechten. Het heeft geen zin een opleiding Rechten in het Engels te doceren. Het is uiteraard een opleiding die in het Nederlands wordt gedoceerd. Men kan zich echter wel voorstellen dat een vak over internationaal of Europees recht in het Engels wordt gedoceerd, of zelfs, ‘à la limite’, in het Frans.

Wat ook mogelijk zou zijn door deze taalregeling, is een differentiatie per afstudeer richting. Zo zou in een bepaald vakgebied de minor onderzoek in het Engels gedoceerd kunnen worden. De onderwijsminor die dan leidt tot het leraarschap in het middelbaar onderwijs, blijft natuurlijk beter in het Nederlands.

De tweede verandering die we voorstellen, en die is wel wat ingrijpender, is de mogelijkheid tot het inrichten van een anderstalige master – dat zal in de praktijk veelal een Engelstalige master zijn – zonder de verplichting te voorzien in een Nederlandstalig equivalent zoals nu wel het geval is.

Het aanbieden van een dergelijk Nederlandstalig equivalent vergt zware bijkomende inspanningen die het inrichten van een anderstalige master bemoeilijken en in vele gevallen vanwege capaciteitsproblemen compleet onmogelijk maken. In zo’n geval moet men alle lessen tweemaal geven, een keer in het Nederlands en een keer in het Engels. Dat is belastend en neemt ook tijd af van het onderzoek.

De bepaling dat binnen eenzelfde provincie in dit verband een taakverdeling kan worden uitgewerkt, is voor de universiteiten geen voordeel. Theoretisch zouden de K.U.Leuven en

de VUB – want Brussel wordt in die context gerekend tot Vlaams-Brabant – onder elkaar de taken kunnen verdelen. In de praktijk blijkt dat niet het geval te zijn.

Er wordt ook wel eens geopperd dat als we die taakverdeling zouden verbreden tot heel Vlaanderen, dat al een voldoende versoepeling zou zijn van de wetgeving. Het zou dan immers volstaan minimaal ergens in een Vlaamse universiteit een Nederlandstalige versie van een opleiding aan te bieden. In de praktijk betekent dit dat lange en moeilijke onderhandelingen moeten worden gevoerd tussen de instelling over wie wat zal doen. Bovendien blijft dan toch nog één instelling met de dubbele last zitten. Daarenboven bestaat het gevaar dat de Nederlandstalige opleiding als makkelijker en minderwaardig wordt ervaren, en staat de verplichting een Nederlandstalig equivalent aan te bieden haaks op de rationalisatie- en de samenwerkingsgedachte.

Ik zal twee voorbeelden uit de praktijk geven. In Vlaanderen zijn er twee plaatsen waar men geologie kan studeren: de K.U.Leuven en UGent. Er zijn twee bacheloropleidingen Geologie in het Nederlands. Beginnend vanaf het volgend academiejaar hebben de opleidingen op masterniveau een gemeenschappelijke master ingericht, waarbij men ook probeert internationale studenten aan te trekken. De bedoeling is uiteraard om dat programma in het Engels te geven. Een Nederlandstalig equivalent heeft in die context geen enkele zin. Niet alleen is de wetenschappelijke forumtaal voor geologie natuurlijk het Engels, zijn alle artikels en is alle literatuur in het Engels. Studenten die afstuderen komen ook in een Engelstalige context terecht. Ze werken voor de oliemaatschappijen, de grote baggermaatschappijen, ze gaan werken in Venezuela, in Ecuador en in Dubai. Het milieu is helemaal Engelstalig. Een goede, actieve beheersing van het Engels is een absoluut noodzakelijke eindcompetentie. Als men nu voor die gemeenschappelijke master verplicht in een Nederlandstalig equivalent te voorzien, dan gaat het rationalisatie-effect grotendeels verloren. De toegenomen efficiëntie wordt weer opgegeven.

Een ander voorbeeld is die inzake de materiaalkunde. Een paar weken geleden is professor Kestens me komen opzoeken. Hij heeft zijn carrière in Nederland gemaakt aan de Technische Universiteit Delft (TU Delft). Hij is ingenieur in de Materiaalkunde. Via het Odysseusproject hebben we hem naar Gent kunnen halen. Dat zijn zeer prestigieuze projecten. In Vlaanderen zijn er een handvol Odysseusprofessoren. Het gaat om mensen die in het buitenland werken en die we naar Vlaanderen halen. We doen dat door zeer goede condities aan te bieden. Er wordt met name een hele ploeg van zeven à acht onderzoekers ter beschikking gesteld. Professor Kestens zei me dat er voor materiaalkunde in Vlaanderen zo goed als geen studenten zijn. Het zijn er vier à vijf per jaar op masterniveau. Dat is een probleem in heel West-Europa. Ingenieurs willen nanotechnologie, informatica, fotonica studeren. Die onderwerpen liggen goed in de markt. Materiaalkunde, dat is metalen, keramiek, polymeren. Dat lijkt archaïsch en ouderwets, ondanks het feit dat er een zeer actief en belangrijk veld van afnemers is, zoals ArcelorMittal, Umicore, Bekaert enzovoort. ArcelorMittal heeft bijvoorbeeld een groot onderzoekscentrum in ons technologiepark. Het heeft twintig onderzoekers per jaar nodig. Men moet die uit het verre buitenland halen.

Professor Kestens stelt voor om samen met de VUB en de TU Delft een gemeenschappelijke, internationale opleiding in de materiaalkunde in te richten. Wat nu op die drie plaatsen wordt aangeboden, is complementair. Het zou een grote aantrekkingskracht hebben. Men wil het programma aanbieden aan Vlaamse studenten, maar ook buitenlandse studenten aantrekken, zodat ze hier worden gevormd en dan voor Bekaert, ArcelorMittal enzovoort kunnen gaan werken. Tot mijn grote spijt heb ik moeten zeggen dat hij op de taalwetgeving zal botsen. Hij kan zijn plannen niet uitvoeren, tenzij er een Nederlandstalig equivalent van het Engelstalig programma wordt aangeboden. In deze context heeft dat natuurlijk geen enkele zin. De bijkomende onderwijslast is dan zo zwaar dat de plannen niet zullen doorgaan.

Betekent dat nu dat er een tsunami aan Engelstalige masters zal ontstaan en dat we te maken zullen krijgen met een volledige anglicisering van de masteropleiding? Zeker niet. In het Engels doceren vereist nog altijd een grote bijkomende inspanning. In veel gevallen – rechten, geneeskunde enzovoort – heeft het weinig zin om dat in het Engels aan te bieden. Onderzoek toont ook aan dat in landen met een soepel taalregime geen overwoekering is gebeurd in het hoger onderwijs van de eigen taal. In Nederland is men daarin het verst gegaan. Dat is een voorbeeld dat we in dezen niet hoeven te volgen.

Naast het feit dat de bachelors in ons voorstel vrijwel geheel in het Nederlands zouden worden aangeboden, zou ook het inrichten van een anderstalige – veelal Engelstalige – master, zonder de verplichting in een Nederlandstalig equivalent te voorzien, afhankelijk worden gemaakt van een aantal strikte randvoorwaarden.

Ten eerste zal de meerwaarde van het gebruik van een andere taal dan het Nederlands moeten worden aangetoond. Over de modaliteiten kan worden gediscussieerd. Men zou bijvoorbeeld in een procedure kunnen voorzien bij de Erkenningscommissie, die ervaring heeft in dat soort zaken. Ze kan een oordeel geven of in een bepaald geval het gebruik van een andere taal dan het Nederlands gewettigd is omdat, bijvoorbeeld, de forumtaal van het wetenschappelijk onderzoek uitsluitend het Engels is.

Ten tweede moet de taalkennis van de docenten worden getoetst. We kunnen het niet maken dat de studenten beter Engels kennen dan de docenten.

Ten derde moeten er maatregelen zijn om de overgang naar een anderstalige opleiding te vergemakkelijken. Bijvoorbeeld in de bachelors moet er gelegenheid zijn tot het volgen van taallessen. Er moet een mogelijkheid zijn om te allen tijde in het Nederlands examen af te leggen. Dat is nu ook zo decretaal bepaald. Ons voorstel is om die bepaling te behouden.

Ten slotte moeten er voor sommige kansengroepen nieuwe hulpmiddelen worden aangeschaft, bijvoorbeeld software voor studenten met dyslexie.

4. Uiteenzetting door professor Peter Vandenabeele, voorzitter van de opleiding Biochemie en Biotechnologie aan de Faculteit Wetenschappen van de Universiteit Gent

Professor Peter Vandenabeele: Een van de grootste onderwijsontwikkelingen van de laatste tien jaar is ongetwijfeld de invoering van het bamasysteem. Dat heeft zich met een ongelooflijke snelheid geïmplementeerd. Pas in juni 1999 hebben de verantwoordelijke ministers de zaak ondertekend. In april 2003 is dat al omgezet in een Structuurdecreet en reeds in het academiejaar werden de eerste bachelor-masteropleidingen georganiseerd. Deze korte timing illustreert hoe de opleidingen en de verschillende instellingen ongelooflijke inspanningen hebben geleverd om kort op de bal te spelen in de Europese context die ons werd aangeboden. Het lijkt me dan ook logisch dat de ultieme bekroning van deze operatie de aanpassing van artikel 91 van het Structuurdecreet zou kunnen zijn, waardoor we een kader zouden kunnen krijgen om effectief en efficiënt deel uit te maken van deze internationale onderwijsruimte.

Ik geef wat achtergrond vanuit de Biochemie en Biotechnologie, een bloeiende studierichting en een bloeiende onderzoekstak in Vlaanderen. De wederzijdse bevruchting tussen onderwijs en onderzoek is een typisch gegeven voor het academisch onderwijs, in het bijzonder voor het onderwijs in de wetenschappen. Er is geen degelijk onderwijs in de wetenschappen mogelijk zonder onderzoek. Ik wens als voorzitter van de onderwijscommissie van de Biochemie en Biotechnologie te benadrukken dat er ook geen degelijk onderzoek is zonder degelijk onderwijs. De twee zijn inherent aan elkaar.

Dat de theorie en praktijk worden doorgegeven op de verschillende niveaus, bachelor-, master- en doctoraatstudenten, is de meest efficiënte manier om een wetenschappelijke

traditie voort te zetten. Die wetenschappelijke traditie gaat eigenlijk al terug tot de renaissance. Hiermee belanden wij ook bij de essentie van academisch onderwijs: een omgeving creëren waarin kennis, inzichten en experimentele vaardigheden op een competentiegerichtte wijze worden doorgegeven aan de volgende generaties. Een van deze competenties is precies het wetenschappelijk functioneren en communiceren in een internationale onderzoeksomgeving, bij uitstek in een richting van de wetenschappen. In bepaalde perioden was de gemeenschappelijke taal het Latijn, dan het Frans, en tot aan de Tweede Wereldoorlog was het Duits enorm belangrijk. Nu is het Engels de belangrijkste voertaal in de wetenschappen. Aangezien onderzoek per definitie een internationaal gegeven is, kan het onderwijs op deze internationalisering niet achterblijven.

Er bestaan heel wat initiatieven. De Erasmusprogramma's leggen de nadruk op de culturele uitwisseling en de persoonlijke ervaring van de studenten en lesgevers, terwijl de Bolognaverklaring uiteraard een stap verder gaat. Die moet volledig geïmplementeerd zijn in 2010, waarbij de kwaliteit en competitiviteit in de onderwijsruimte enorm belangrijk wordt. Ook de Lissabondoelstellingen beogen van de Europese Unie een competitieve en dynamische kenniseconomie te maken. Dat gaat gepaard met grote investeringen in onderzoek en ontwikkeling en de creatie van een Europese ruimte voor onderzoek en innovatie. Dit kan enkel maar gebeuren als er een platform van hoger onderwijs is met een duidelijk internationale dimensie. Dit geldt a fortiori voor opleidingen die leiden tot de vorming van onderzoekers, om hen reeds in het stadium van de studie vertrouwd te maken met de internationale context van het onderwijs- en onderzoeksgebeuren.

Op welke wijze vertaalt de internationalisering van het onderwijs zich op dit moment reeds in de opleidingen van de wetenschappen? Op bachelorniveau is een van de eindcompetenties gedefinieerd als 'competenties in samenwerken en communiceren'. In onze eindcompetenties staat er: 'het discussiëren over wetenschappelijke artikels', die per definitie in het Engels zijn opgesteld, en 'het vertrouwd zijn met het wetenschappelijke jargon in het Nederlands en het Engels'. Dat is een eindcompetentie die onze studenten reeds op bachelorniveau moeten verwerven. Deze competenties worden aangebracht door het gebruik van Engelstalige handboeken, het lezen van Engelstalige wetenschappelijke artikels, het bijwonen van Engelstalige seminars door niet-Nederlandstalige lesgevers, door een cursus 'Scientific communication in English' en door de Erasmusprogramma's. Dat is de omkadering die reeds bestaat op bachelorniveau.

Op masterniveau worden volgende competenties verworven: 'communiceren over wetenschap in het Engels' en 'samenwerken in een internationale onderzoeksgroep'. Het onderzoek in de wetenschappen is immers per definitie een internationaal en Engelstalig gegeven. In bepaalde departementen zijn meer dan de helft van de doctoraatsstudenten en onderzoeksleiders niet-Nederlandstalig. In de opleiding Biochemie-Biotechnologie in Gent zijn er ieder jaar 40 tot 50 Erasmusstudenten. Op masterniveau geniet dus 20 tot 25 percent niet-Nederlandstalige studenten van ons hoogwaardig onderwijs.

Dit contact met het Engels vormt een uitstekende voorbereiding op de beroepssituatie. Op doctoraatsniveau worden aanvragen voor mandaten en projecten ook bij Vlaamse instellingen reeds in het Engels ingediend. Bij het Fonds Wetenschappelijk Onderzoek - Vlaanderen (FWO) en het Agentschap voor Innovatie door Wetenschap en Technologie (IWT) bijvoorbeeld worden Engelstalige projecten ingediend.

Met de openstelling van het FWO-mandaten en de IWT-beurzen voor internationale kandidaten wordt de competitie steeds scherper. Een degelijke masteropleiding gebaseerd op een grote mate van Engelstaligheid en internationale mobiliteit zijn belangrijke troeven bij deze selecties. Ik ben zelf lid van de FWO-commissie. Ik heb het meegemaakt dat mobiliteit op masterniveau reeds als argument geldt voor het toekennen van een doctoraatsbeurs door het FWO. Vlaanderen heeft ook veruit de bestbetaalde doctoraatsbeurzen in Europa, waardoor er een grote aantrekkingskracht is van buitenlandse studenten om in laboratoria in Vlaanderen doctoraal onderzoek uit te voeren.

Het belang van de internationale rekrutering van doctoraten kan niet worden overschat, aangezien zij een investering zijn in een toekomstig wereldwijd wetenschappelijk netwerk vanuit Vlaanderen. De contacten die iemand legt tijdens zijn doctoraatstudie, blijven contacten voor het leven. Als die personen groeien in hun wetenschappelijke output en belangrijke posities innemen in instellingen in het buitenland, dan zijn deze contacten zeer belangrijk om eventueel mensen te rekruteren of voor de voortgang van het wetenschappelijk onderzoek.

De toekomst van onze kennisgerichte en hoogtechnologische maatschappij wordt gekenmerkt door een ‘war for talent’. De mate waarin bepaalde wetenschappelijke vakgebieden jonge talenten kunnen aantrekken – dat moet reeds gebeuren van op masterniveau – en vormen, zal op lange termijn het wetenschappelijk onderzoek in die vakgebieden veilig stellen. Onderzoek is reeds in grote mate gekenmerkt door een internationale dimensie. Dit impliceert dat internationalisering en mobiliteit ook twee belangrijke kenmerken zouden moeten worden van ons hoogkwalitatief en performant onderwijs.

De aanpassing van artikel 91 van het Structuuredecreet, zoals reeds toegelicht in de VLIR-nota, zou het noodzakelijk kader kunnen scheppen voor bepaalde opleidingen om een grote mate van Engelstaligheid van het onderwijs in de wetenschappen en in andere disciplines toe te laten op het niveau van de master. Dit zou na de bamahervorming die is ingezet in 2004, een bijkomende stap voorwaarts betekenen. Internationaal georiënteerd hoger onderwijs op masterniveau betekent een persoonlijke verrijking en een belangrijke troef voor onze lokale studenten in de Europese en wereldwijde context van onderwijs en wetenschappelijk onderzoek.

5. Uiteenzetting door professor Mieke Van Herreweghe, hoogleraar Engelse taalkunde aan de Universiteit Gent

Professor Mieke Van Herreweghe: Ik ben docent Engelse Taalkunde aan de Universiteit Gent en docent Engelse Taalvaardigheid. In die hoedanigheid ben ik ook verantwoordelijk voor het vak academisch Engels. Ik geef dat vak ook aan de studenten Engels, niet aan studenten Exacte Wetenschappen. Ik ben ook secretaris van de examencommissie van de master Taal en Letterkunde waardoor aanvragen van internationale studenten op mijn bureau terechtkomen. Ik weet dus welke studenten er komen en wat de problemen zijn. Ik ben ook coördinator van de Interuniversitaire Engelstalige Master of Advanced Studies in Linguistics, een Engelstalige interuniversitaire manama. De manamaregeling is lichtjes anders dan de masteropleidingregeling.

Ik sluit me volledig aan bij wat hier vooraf al is gezegd. Ik kan ook de bemerkingen vanuit de VLIR volledig onderschrijven. Vorige week was ik op een workshop van de British Council over academisch Engels. De eerste spreker daar was een specialist academisch Engels. Het publiek bestond uiteraard uit mensen die allemaal academisch Engels geven en die studenten opleiden die dan later academisch Engels moeten geven. Hij zei dat het academisch Engels aan belang wint in Europa. Het wordt steeds meer gebruikt in opleidingen in Europa. Hij stelde dat 2,5 miljoen studenten ergens in het buitenland studeren, binnen Europa. Dat is ontzettend veel. Wij rekruteren daar eigenlijk maar een relatief klein aantal van, door de bestaande taalwetgeving.

In Europa zijn er ook meer dan 4000 programma's buiten het Verenigd Koninkrijk en Ierland waar de opleiding in het Engels wordt aangeboden. Opnieuw, daarvan telt Vlaanderen slechts een klein aantal. Aansluitend op wat hier al is gezegd, wil ik u een citaat geven uit *The Economist* van 2005 – toch al wel enkele jaren geleden – waarin een overzicht werd gegeven van recente evoluties in het hoger onderwijs op wereldvlak. Het artikel bekijkt de academische wereld natuurlijk enigszins vanuit markteconomisch oogpunt. Ik citeer: “The top universities are citizens of an international academic marketplace, with one global academic currency, one global labour force and, increasingly, one global lan-

guage: English.”. Dat artikel stelt heel uitdrukkelijk dat de topuniversiteiten inderdaad internationaal rekruteren, niet nationaal. Het Engels is ter zake momenteel de belangrijkste taal. Vroeger kon men internationaal meedoen in het Latijn; vandaag is dat voor een groot deel toch in het Engels.

Ik ga in op de specifieke situatie van de Taal- en Letterkunde. Aangezien ik zelf secretaris ben van de examencommissie van de masteropleiding Taal- en Letterkunde, word ik daar natuurlijk mee geconfronteerd. Vroeger had je de drie opleidingen: Germaanse, Romaanse en Klassieke Taal- en Letterkunde. Die zijn nu samengesmolten tot één opleiding Taal- en Letterkunde, waarin de Germaanse, de Romaanse en de klassieke talen worden aangeboden. In Gent zijn dat negen talen. Van de diverse Vlaamse universiteiten zijn we de opleiding, denk ik, met het grootste aantal talen. Zo bieden we in Gent ook Zweeds aan, wat uniek is. Studenten kunnen dus twee van die negen talen kiezen. Uiteraard gaat het dan om het Nederlands, dat natuurlijk in het Nederlands wordt gegeven, om het Latijn, dat ook in het Nederlands wordt gegeven, en om het Klassiek Grieks, dat eveneens in het Nederlands wordt gegeven. De andere talen – Frans, Spaans, Italiaans, Engels, Duits, Zweeds – worden natuurlijk niet in het Nederlands gegeven.

In Gent hebben we 37 verschillende afstudeerrichtingen, met 29 combinaties van twee talen. Dan zijn er ook nog eens acht masteropleidingen in één taal. In de masteropleiding kan men kiezen voor een combinatie van twee talen, maar ook voor één taal. Men kan bijvoorbeeld kiezen voor een master Frans. Men kan kiezen voor een master Iberoromaanse talen: dat is een combinatie van Spaans en Portugees. Men kan bijvoorbeeld ook kiezen voor een combinatie tussen Nederlands en Zweeds.

Wij ressorteren onder artikel 91, paragraaf 1, tweede lid, dat stelt dat in de bachelor- en masteropleidingen een andere taal kan worden gebruikt voor die opleidingsonderdelen die een vreemde taal tot onderwerp hebben en in die taal worden gedoceerd. Voor ons is inderdaad in uitzonderingsmaatregelen voorzien. Wij mogen – gelukkig – onze opleidingsonderdelen vreemde taal ook in die vreemde taal doceren. Het probleem waarmee we nog deels kampen, en tot nu toe is dat nog niet vermeld, is het feit dat de hele opleiding als een Nederlandstalige opleiding geboekstaafd staat. Of iemand nu een master Engels doet of een master Nederlands of een master Frans-Spaans of wat dan ook, hij volgt een Nederlandstalige opleiding.

De opbouw van ons programma is grosso modo als volgt. Momenteel hebben we nog masteropleidingen van 60 studiepunten. Dat zal in de toekomst misschien veranderen. Daarvan gaan 20 studiepunten naar de masterproef, die in het Nederlands kan worden geschreven, bijvoorbeeld voor de studenten Nederlands, Algemene Taalwetenschap of Algemene Literatuurwetenschap, maar door het merendeel van de studenten in een vreemde taal wordt geschreven. De meeste studenten doen dat in een van de talen die ze bestuderen. Daarnaast hebben we 30 studiepunten – zes opleidingsonderdelen – in een of twee vreemde talen, afhankelijk of men voor een master van één taal of van twee talen heeft gekozen. Daarnaast zijn nog eens 10 studiepunten, of twee opleidingsonderdelen, vrij te kiezen. De meeste studenten kiezen bij die vrij te kiezen opleidingsonderdelen ook weer voor een vak dat in de vreemde taal wordt gedoceerd. We krijgen daar dus de vrij absurde situatie dat er sprake is van studenten die bijvoorbeeld een master Frans volgen, een masterproef in het Frans schrijven en alle opleidingsonderdelen in het Frans volgen – die mogelijkheid is er immers – maar toch een Nederlandstalige opleiding hebben genoten, hoewel ze geen Nederlands hebben gesproken in die opleiding. Nederlands is niet aan bod gekomen, noch in de lessen, noch bij de examens, noch bij de schriftelijke taken die ze hebben moeten maken.

Ik heb het nu bewust niet over Engels, omdat bij ons het probleem veel ruimer is. De collega's van Frans en Spaans zouden niet gelukkig zijn met de benaming 'Engelstalige opleiding'.

Studenten vinden die situatie vreemd en zijn er niet zo gelukkig mee. Willen ze daarmee naar het buitenland gaan, dan krijgen ze daar het label van Nederlandstalige opleiding, maar ze hebben niettemin alles in de vreemde taal gevolgd. In het buitenland denkt men daarom soms wel eens dat we de opleidingsonderdelen vreemde talen ook in het Nederlands geven, omdat dat label van Nederlandstalige opleiding er nu eenmaal is. Dat geeft een enigszins verkeerd beeld. We zitten natuurlijk met het probleem dat de opleidingstaal voor de hele opleiding dezelfde is en wij hebben nu eenmaal de opleiding master Taal- en Letterkunde, en dan de diverse afstudeerrichtingen. Uiteraard wordt daar nog Nederlands gegeven voor de studenten Nederlands. Studenten Latijn krijgen dat ook in het Nederlands. Maar er zijn ook studenten die in hun opleiding geen Nederlands meer krijgen. Dat is een heel specifiek probleem, dat afwijkt van wat hier tot nu toe werd gezegd.

Daarnaast leidt dat ook tot verwarring voor buitenlandse studenten. Je zou denken dat dit de opleiding is die gemakkelijk buitenlandse studenten zal rekruteren omdat wij nu eenmaal les geven in die vreemde talen. Dat is niet zo omdat de opleiding geboekstaafd staat als Nederlandstalige opleiding. Ook al kunnen we wel die individuele opleidingsonderdelen in de vreemde talen geven, de hele opleiding is, zogenaamd, Nederlandstalig. Buitenlandse studenten vinden daardoor die opleidingen niet. Die staan opgelijst bij de Nederlandstalige opleidingen, waar zij niet zoeken. Buitenlandse studenten hebben zeer vaak de idee, omdat het een Nederlandstalige opleiding is, dat de vakken in het Nederlands worden gegeven. Dat is niet abnormaal. Er zijn inderdaad landen waar dat meer de gewoonte is. Zo wordt in Italië Engels gegeven in het Italiaans. Ik zou mijn studenten daar niet direct naartoe sturen. Ik denk niet dat het niveau er zo hoog is. Maar ik vind het zeer vervelend dat wij hetzelfde label krijgen. Pas wanneer je naar de individuele studiefiches van de individuele vakken kijkt, kun je zien dat een taal in het Frans of het Spaans of wat dan ook wordt gegeven.

Wij krijgen niet zo verschrikkelijk veel aanvragen van buitenlandse studenten. Ze vinden het niet, ze zijn daar verward over, ze krijgen er een verkeerd idee over. Maar een nog groter probleem is het volgende: aangezien wij als Nederlandstalige masteropleiding Taal- en Letterkunde geboekstaafd staan, gelden de taaltoelatingsvoorwaarden daarvoor. Studenten moeten – althans in Gent – in het Nederlands niveau B1-B2 van het gemeenschappelijk Europees referentiekader halen. Ik krijg regelmatig aanvragen van studenten uit Noord-Frankrijk die in Gent een master Frans willen komen volgen. Zij kunnen alle vakken in het Frans volgen en de masterproef in het Frans afleggen, maar zij moeten kunnen bewijzen dat zij Nederlands niveau B1-B2 van het gemeenschappelijk Europees referentiekader kennen. Dat zullen zij nooit in hun opleiding nodig hebben want zij volgen geen vakken in het Nederlands. Dat is een zeer bevreemdende situatie. Ik moet die studenten altijd teleurstellen en zeggen dat ze eerst cursussen Nederlands moeten volgen. Dat is een enorme rem op internationalisering. Terwijl wij de opleiding bij uitstek zijn waar internationalisering gemakkelijk zou moeten zijn.

Tegelijkertijd heeft het ook het omgekeerde effect: dat je als taaltoelatingsvoorwaarde het Nederlands stelt, maar niet de taal die wordt bestudeerd. Voor Frans of Spaans of wat dan ook is er geen toelatingsvereiste voor Frans, Spaans enzovoort nodig om in de master te worden toegelaten, maar wel voor Nederlands. Dat is een absurde situatie. Aan buitenlandse studenten is dat niet uit te leggen. Met als gevolg dat ze niet komen.

Ik kan er wel inkomen dat je van die studenten zou verwachten dat ze Nederlands leren in de loop van het jaar dat ze hier zijn. Het maakt het administratief iets gemakkelijker als blijkt dat ze Nederlands kennen wanneer ze examens moeten afleggen. Al was het maar om de in het Nederlands opgestelde examenroosters te kunnen bekijken. Ik kan mij zeer goed voorstellen dat je van buitenlandse studenten kunt eisen dat zij een bepaald niveau Nederlands halen en daartoe een aantal cursussen Nederlands volgen nadat ze zijn ingeschreven. Maar nu zitten we met het probleem dat ze niet ingeschreven kunnen worden omdat zij geen Nederlands kennen, waardoor ze niet bij ons komen.

Ik vond het belangrijk dat u iets hoorde over dit vrij specifieke probleem voor taal- en letterkunde, dat afwijkt van de problemen die hier tot nu toe werden geschetst. Ik denk dat het ook iets gemakkelijker op te lossen is.

6. Uiteenzetting door professor Ludo Melis, vicerector Onderwijsbeleid aan de K.U.Leuven

Professor Ludo Melis: Internationalisering in onderwijs is een al lang bestaand verschijnsel, dat met pieken en dalen doorheen de geschiedenis van de Europese universiteit gaat. Het is in de eerste plaats een multidimensionaal iets. We hebben hier vooral over taal gesproken. Maar het gaat in feite over het internationaal karakter van de docenten, de studenten, de inhoud, de onderwijsvorm en het samenwerken. Om een eenvoudig beeld te geven: als internationalisering van het onderwijs erin zou bestaan twee instellingen van hoger onderwijs onder dezelfde koepel te plaatsen – een Nederlandstalige en een Engelsstalige, een voor autochtonen en een voor buitenlanders –, dan hoeft het niet, dan heeft het weinig zin. Op die manier gaat de essentiële dimensie immers verloren.

De academische gemeenschap en de wereldsamenleving worden steeds meer een internationale gemeenschap. In die gemeenschap kan iemand zich slechts tegen een zeer hoog risico isoleren. De internationale dimensie betekent een verrijking, een noodzaak op het vlak van cultuur en verdraagzaamheid, voor de creativiteit en de innovatie, voor de onderzoeksontwikkeling. Het gaat om de wijze waarop afgestudeerden in een kenniseconomie kunnen worden ingezet. Dit is, in een algemene context, belangrijk voor Vlaanderen als geheel en voor de concurrentiepositie, de aantrekkelijkheid en de bekendheid van Vlaanderen.

We moeten het onderwijs internationaliseren. Het onderwijs is per definitie internationaal. De wereld eindigt immers niet aan de grenzen van een bepaalde gemeenschap. Dit onderwijs moet open en inclusief zijn.

Het is niet de bedoeling zo veel mogelijk op de kwantiteit in te spelen, wel op kwaliteit. Het gaat dan om de studenten, de docenten en de inhoud. Het gaat om complementaire initiatieven. We moeten, over de grenzen heen, nichesamenwerkingen en netwerken ontwikkelen. Dit gebeurt trouwens al. Het daarnet aangehaalde voorbeeld in verband met de geologie is een goed voorbeeld van samenwerking tussen Vlaamse instellingen.

We mogen de internationalisering niet tot een taalprobleem reduceren, al vormt de taal hier een belangrijke dimensie van. We mogen dit evenmin tot mobiliteit beperken. Het gaat om de ingesteldheid ter plekke. Het volstaat niet studenten uit te sturen in de hoop dat ze met een of ander laagje vernis terugkomen.

De internationalisering heeft een effect op de universiteiten en op de academische gemeenschap. Er is tevens een effect op de hele samenleving. We moeten dit effect koesteren. Het maakt ons sterker, beter en rijker. Een ander effect houdt in dat we inkomende onderzoekers, studenten en docenten al na een kort verblijf tot ambassadeurs van onze eigen gemeenschap kunnen maken.

Langs de andere kant houdt dit voor de gemeenschap ook een aantal risico's in voor het Nederlands als taal. We mogen geen breuk in ons doelgroepenbeleid en in onze democratisering laten ontstaan. Ik pleit voor voorzichtigheid in het begin. We moeten ervoor zorgen dat we geen handicaps of horden op het einde teweegbrengen. Indien we nalaten de studenten in de loop van hun opleiding bepaalde noodzakelijke vaardigheden bij te brengen, krijgen we afgestudeerden die niet in staat zijn bepaalde jobs aan te nemen.

Het gevolg is dat we, zoals de VLIR voorstelt, progressieve maatregelen moeten treffen. In de bacheloropleidingen moet het Nederlands de basis vormen. Er moeten internationale handboeken zijn. Er moet een passieve kennis van de forumtalen zijn. Het gaat hier

om meer dan het Engels. In veel studiegebieden is het Engels momenteel dominant. De geschiedenis leert ons echter dat dergelijke zaken veranderen.

We moeten komen tot een passieve grondige beheersing en een openheid ten aanzien van wat elders gebeurt. We mogen geen slecht afkooksel maken van wat elders goed verloopt. We moeten wat we zelf goed doen, naar elders brengen. Dat is veel waardevoller voor onszelf en voor onze positie in het globaal netwerk.

De principes in verband met mogelijke maatregelen inzake taalgebruik zijn daarnet al uiteengezet. Op het vlak van de regelgeving moeten mogelijkheden worden gecreëerd om de nodige antwoorden te leveren. De mogelijkheden zijn niet zo complex. Het gaat om de mogelijkheid een bepaalde opleiding in een forumtaal aan te bieden en om de mogelijkheid een venster voor mobiliteit te creëren. Aan deze twee essentiële mogelijkheden moeten randvoorwaarden worden gekoppeld. Er is een Erkenningscommissie. Er is controle. Binnen elke universiteit moet een bepaalde politiek ontstaan. Volgens mij zijn de universiteiten hier al grondig mee bezig.

De universiteiten moeten nadenken over welke middelen waarvoor worden ingezet. Voor welke opleidingen, doelstellingen en leerresultaten is het aangewezen het Nederlands te beklemtonen? Ik denk aan de huisartsen- en lerarenopleidingen en aan het recht. Voor welke opleidingen is het aangewezen een forumtaal te gebruiken? Wat zijn de beroepsperspectieven? Wat zijn de forumtalen? Hoe pakken we dat aan? Hoe bouwen we dit progressief op? Hoe leiden we de docenten op? We beschikken over een programma dat ons toelaat 240 docenten individueel met betrekking tot het Engels te coachen. Hoe bouwen we een algemene ondersteuning voor het academisch Engels op? Hoe bouwen we een algemene ondersteuning voor het academisch Nederlands op? Hoe maken we Vlaanderen bij de inkomende studenten bekend? Misschien moeten we in het begin voorzien in een kennismakingscursus in de forumtaal of in een algemene taal. Daarnaast zouden we dan moeten voorzien in mogelijkheden om het Nederlands bij buitenlandse studenten te promoten. Heel wat universiteiten hebben op dit vlak succesvolle initiatieven lopen.

De regelgeving moet dit allemaal mogelijk maken. De Vlaamse Gemeenschap mag evenwel van ons verwachten dat we hier niet lichtvaardig mee omspringen. We moeten die mogelijkheden op een doeltreffende, verantwoorde wijze inzetten.

Vlaanderen heeft heel lang gefungeerd als een kruispunt tussen talen, culturen en gevoeligheden. Het is belangrijk dat dat soort kruispuntfunctie, dat ons een positie geeft in het netwerk, met kracht wordt voortgezet. Daarvoor hebben we ruimte nodig, voor een vorm van internationale openheid, mét meertaligheid. Dat betekent echter niet dat het Nederlands als academische taal moet worden verwaarloosd. Alle disciplines moeten in het Nederlands op een of andere wijze en op hoog niveau kunnen worden aangeboden. Daarvoor is het belangrijk dat de bachelor fundamenteel een Nederlandstalige opleiding blijft, zodat er niet intern in de gemeenschap een breuk ontstaat. Dat is een tweede belangrijke voorwaarde.

Het is geen kwestie van of-of, het is een kwestie van en-en. Op de juiste plaats de juiste elementen inzetten, zodanig dat we er als geheel beter uit komen en jongeren meer toekomstkansen krijgen dan wanneer we met een eenzijdige oplossing naar voren zouden komen.

7. Uiteenzetting door professor Paul De Knop, rector van de Vrije Universiteit Brussel (VUB)

Professor Paul De Knop: Ik wil het hebben over het waarom van internationaliseren, stilstaan bij de problemen en voorstellen suggereren voor oplossingen, vervolgens de plannen toelichten die de VUB op dat vlak wil ontwikkelen, en tot slot proberen tot conclusies te komen.

Ik wil eerst en vooral wijzen op ‘universitas’. Wat wil universiteit zeggen? Dat is internationalisering, een sine qua non voor een universiteit. Ten tweede wil ik wijzen op de rankings, iets waar we mee moeten leven. Een van de elementen die daarbij zeer bepalend is, is in hoeverre de universiteit geïnternationaliseerd is. Aan de VUB hebben wij tien percent buitenlandse studenten, aan de Université Libre de Bruxelles (ULB) is dat ongeveer het drievoudige. Is de kwaliteit beter aan de ULB? Neen. Alles heeft natuurlijk te maken met de taal. Men zal gemakkelijker in het Frans les komen volgen dan in het Nederlands.

Vlaamse studenten hebben recht op internationalisering. De collega's hebben al verwezen naar de ‘war for talent’. Het aantrekken van internationaal toptalent is noodzakelijk. Onze ondernemers vragen twee belangrijke capaciteiten van de nieuwe generatie werknemers: kunnen innoveren en internationaal denken en werken.

Ik wil u ook wijzen op Vlaanderen in Actie (ViA). Daar vinden we het volgende citaat in terug: “De Vlaming van 2020 is open en internationaal ingesteld.”. De titel van het VLIR-memorandum luidt ‘Vlaanderen is internationaal of zal niet zijn’. Ik wil ook verwijzen naar de beleidsnota Onderwijs 2009-2014, waar de minister van Onderwijs op pagina 10, onder ‘Strategische doelstelling 3’, stelt: “Het leren van het Nederlands en vreemde talen stimuleren om mee te doen in de geglobaliseerde samenleving. Samen grenzen verleggen voor elk talent.”. Op pagina 31 schrijft hij: “Studeren in het buitenland stimuleren. Tegen 2020 moet 20 percent van de afgestudeerden een tijdje in het buitenland hebben gestudeerd. Tegen het einde van academiejaar 2015-2016 moet 15 percent van de afgestudeerden een buitenlandse leerervaring van minimum 3 maanden bezitten. We gaan onderzoeken welke factoren een verdere internationalisering van het hoger onderwijs belemmeren. Deze factoren zullen worden bijgesteld.”.

Op pagina 34 schrijft de minister: “Het leren van vreemde talen intensifiëren. De onderwijsministers van de drie gemeenschappen kwamen recent overeen de kennis van het Nederlands, Frans en Duits van (...) studenten te versterken door uitwisseling en samenwerking te organiseren. Ik zal (...) ook de universiteiten stimuleren daar actief aan deel te nemen.”. Op pagina 44 schrijft hij verder: “De gelijkwaardigheid van buitenlandse diploma's sneller erkennen. Ik zal werken aan de automatische erkenning van diploma's van de Bolognalanden. De erkenning kan enkel nog worden afgewezen als er substantiële verschillen bestaan.”.

Ik wil ook even ingaan op Brussel.

Brussel wordt meestal afgeschilderd als een probleem. In het buitenland worden wij benijd omdat wij Brussel hebben. Brussel is een troef, een opportuniteit. Brussel is de grootste studentenstad van België – alleen is dat niet als dusdanig erkend – met meer dan 75.000 hogeronderwijsstudenten. Het is de economische motor van België, het cement van België, de hoofdstad van Europa, de zetel van internationale instellingen, de vijfde Europese zakenstad. Het is een gegeerde locatie voor internationaal hoger onderwijs. Brussel bezit internationaal een betere bekendheid dan België zelf. In de aanbevelingen van het rapport-Prodi-Verhofstadt, ‘Brussel als hoofdstad van Europa’, wordt er gesteld dat er een Europese e-bibliotheek moet komen en dat Brussel het Europese centrum voor meertaligheid moet zijn.

Deze week wordt het 175-jarige bestaan van de universiteit in Brussel gevierd. Wij delen eenzelfde campus met de ULB. Het is een gereputeerde universiteit. Ze heeft een aantal Nobelprijswinnaars. Deze week gaat overigens de week van de Prix Nobel door, alsook een aantal Fields Medals. Ik haal dat aan omdat er momenteel een onaangewend potentieel is aan buitenlandse studenten. We worden ter plekke beconcurrerd. De universiteit van Maastricht heeft een pand gehuurd om hier een Brussels University op te richten. We zitten met Boston en Kent. We zitten met Europese scholen. Maar liefst negentien instellingen verschaffen in Brussel Engelstalig hoger onderwijs, Maastricht nog niet mee-

gerekend. Van die negentien zijn er maar vijf Belgisch van oorsprong. Als we die markt niet kunnen bewerken, wordt de opportuniteit van Brussel gekaapt door onder andere de voorzitter van de commissie-Soete. Hij werkt perfect samen met de ULB en past in Maastricht een gedoogbeleid toe, want daar mag dat Engels ook niet gegeven worden, maar men lapt dat daar aan zijn laars. Men rekruteert zeer actief in onder meer Duitsland en Frankrijk.

Wat zijn de problemen met betrekking tot samenwerking met een instelling van hoger onderwijs buiten de Vlaamse Gemeenschap? Ik zeg bewust niet 'het buitenland', maar 'buiten onze gemeenschap'. De studiegelden zijn ongelijk. Wat velen niet weten, is dat men in Wallonië circa 300 euro meer betaalt dan in Vlaanderen. Als men een samenwerkingsverband tot stand brengt, zijn die ongelijke studiegelden een probleem want waar moet men inschrijven en welk studiegeld mag men vragen? Het Flexibiliseringsdecreet voorziet in een regeling voor gezamenlijke opleidingen, maar het zou ook in een regeling moeten voorzien inzake het studiegeld. Ofwel neemt men de regeling van de partner over, ofwel hanteert men een gemiddelde van de studiegelden.

Het examenreglement is in beide taalgebieden verschillend. Daarvoor zou men een oplossing moeten bieden. Het onderwijsprogramma verschilt. De omvang van de masterproef is in het buitenland maar ook in Wallonië anders dan in Vlaanderen. Het format van het diploma verschilt. Het besluit van de Vlaamse Regering van 11 juni 2004 beperkt zich tot samenwerking met een of meerdere buitenlandse instellingen en voorziet dus niet in de mogelijkheid om dat met een Franstalig instelling in dit land te doen.

Artikel 91, paragraaf 2, van het Structuurdecreet stelt dat de VUB weliswaar een Engelstalige opleiding kan bieden, op voorwaarde dat we een partner zoeken binnen dezelfde provincie. We hebben een zeer goede alliantie met de Universiteit Gent maar op dit punt kunnen we volgens het decreet niet samenwerken.

Er moeten specifieke middelen worden opzijgezet om het internationaliseringsproces te stimuleren en te ondersteunen. Als men tegen 2015 de vijftien percent buitenlandse ervaring bij onze studenten wil verplichten, zal men de financiering behoorlijk moeten aanpassen. Er moeten voldoende aantrekkelijke beurzen komen voor buitenlandse studenten.

Ik wil de plannen van de VUB even toelichten.

We wachten al jaren op een oplossing van de Vlaamse decreetgever voor de bijzondere situatie van Brussel. Wat betreft de aantrekkingskracht op goede internationale studenten en docenten, kijken we noodgedwongen naar onze Franstalige collega's, naar onze zusteruniversiteit. Wij kunnen het niet doen met een Vlaamse zusteruniversiteit omdat we binnen onze provincie geen partner hebben. We kiezen daarom in de eerste plaats voor de ULB. Laten we dat stap voor stap doen. Ik zeg dat aan de collega's van Gent, maar ook aan het Vlaams Parlement: de rationalisering van de Nederlandstalige opleidingen die ons wordt opgelegd doen we integraal door de samenwerking met Gent.

Internationaal rekruteren kunnen we niet met de UGent, dus doen we dat met de ULB, gelegen op dezelfde campus. Ik noem als voorbeeld de ingenieurswetenschappen. Er ligt een symbolische berg tussen VUB en ULB. Het is vijf minuten stappen van het ene labo naar het andere. Het bestaan van twee vrije, Brusselse universiteiten brengt een enorme discussie teweeg, bijvoorbeeld in het publiceren. In de publicaties worden zowel VUB als ULB vertaald en vermeld als één en dezelfde instelling namelijk als Free University of Brussels. Dat is niet correct. U moet maar eens in China proberen uit te leggen dat we twee universiteiten naast elkaar hebben, gescheiden door een taalgrens, en dat ze verschillende opleidingen geven. We hebben een duidelijkere profilering in het buitenland nodig.

VUB en ULB zijn geen concurrenten van elkaar in het Financieringsdecreet. Decretaal is er minder mogelijk met de collega's van Gent.

Er zijn tal van opportuniteiten. Er is de aanwezigheid van de Europese scholen in Brussel, de ervaring van het Vesalius College, het Instituut voor Europese Studies en het Institute for China Studies. We worden in onze eigen tuin beconcurrereerd door Kent, Boston en Maastricht, zelfs door UCL/K.U.Leuven.

We willen de budgetten efficiënter inzetten om te rekruteren, een efficiëntere werving van internationale studenten en de professionalisering van de ondersteuning van de studenten. We denken aan een gemeenschappelijke bibliotheek. We hebben nu twee bibliotheken op een campus van een voorschoot groot. We lezen allemaal in het Engels, want overal ter wereld wordt in het Engels gepubliceerd. Moeten we dan niet denken aan een gemeenschappelijke bibliotheek, aan gemeenschappelijke studentenhuysvesting, aan gemeenschappelijke huysvesting op basis van een hotel voor studenten en personeel en aan gemeenschappelijke sportinfrastructuur? Of moeten we alles doen binnen Vlaanderen?

Het is ook een verrijking van het curriculum. Vergeet ook niet dat wij voorloper zijn in het onderzoek van het meertalig onderwijs: er is het onderzoek van Piet Van de Craen, waaruit blijkt dat dit heel succesvol is. We kunnen specialisaties bundelen, we kunnen excellente studenten en docenten aantrekken en we kunnen internationale ervaring aanbieden.

Ik wil u tot slot iets over de realiteit vertellen. Ingenieurs hebben we met duizenden te weinig in dit land. Wij hebben het Financieringsdecreet en de rationalisering die de politiek ons wil opleggen, maar we hebben ook heel goede onderzoekers en heel goede onderwijsprogramma's en te weinig studenten. Dat kan ook moeilijk anders als u ziet hoe we moeten rekruteren. Uit de cijfers blijkt dat Antwerpen 67 percent rekruteert uit het Antwerpse, wij kunnen maar 10 percent rekruteren uit Brussel, want het Nederlands is de derde of, volgens sommigen zelfs, de vierde voertaal in Brussel geworden.

Hoe kunnen we dit oplossen? Als we elders in Vlaanderen rekruteren, worden we de concurrent van de collega's met wie we eigenlijk niet concurrentieel willen of moeten zijn, want de concurrentie bevindt zich in het buitenland. Wat hebben wij dan gedaan? We hebben voor de masters Ingenieurswetenschappen, die zijn opgelijst in Werktuigkunde/Elektrotechniek, Bouwkunde, Architectuur, Chemie en Materialen, Computerwetenschappen, Elektronica en Informatietechnologie, de 'Brussels Faculty of Engineering' opgericht. We bieden, weliswaar binnen de decretale mogelijkheden, een Nederlandstalig programma aan de VUB aan met bepaalde vakken in het Engels, en aan de ULB doet men hetzelfde: Frans en Engels. Tussen haakjes: aan de Franstalige universiteiten mag men perfect volledig in het Engels doceren. De ULB biedt dus Frans/Engels aan en wij Nederlands/Engels en een buitenlandse student kan de twee Engelstalige programma's nemen en zo een volledig Engelstalig programma samenstellen. Dat betekent dat we 30 percent goedkoper zullen werken. Wij rationaliseren en wij bieden een internationaal programma aan.

Als we daarover praten met mensen uit de industrie, dan zeggen die dat het perfect is, maar dat ze ons nog één suggestie willen meegeven: ook in het Chinees lesgeven zodat we ook die markt hebben. Dat zal ik niet doen, want alle Chinezen worden tegenwoordig verplicht aan de universiteit om Engels te leren.

Er zijn praktische problemen. Zo is er een verschillende kalender, maar ook dat hebben we opgelost. We vragen aan de politiek om ook de kleine problemen met de studiegelden en de diploma's op te lossen zodat we die een bepaalde format kunnen geven. We vragen dus om die kleine dagelijkse problemen op te lossen en dan ben ik ervan overtuigd dat we ook meer internationale studenten zullen hebben.

Ik wens toch ook de collega's te ondersteunen. Het hoger onderwijs moet kunnen internationaliseren, niet enkel in Brussel, maar Brussel is wel een opportuniteit. Het is nodig voor onze Vlaamse studenten en voor onze ondernemingen die een flexibiliserend en stimulerend kader vragen. En Brussel heeft een opportuniteit op dat vlak. Wij wensen met aandrang dat we niet moeten verdwijnen als universiteit, maar wel dat we een bepaalde niche kunnen uitwerken en ons op dat vlak kunnen profileren.

8. Uiteenzetting door professor Frank Fleerackers, voorzitter van het Verbond der Vlaamse Academici (VVA)

Professor Frank Fleerackers: Ik wil het met u hebben over de taal in het hoger onderwijs. We leggen met het VVA op dit ogenblik de laatste hand aan een tekst die u allen zult krijgen en waarin wij eigenlijk vrij conservatief kiezen voor het behoud van de huidige regeling.

Ik zou u kort willen uiteenzetten dat deze conservatieve keuze in feite een vooruitstrevende positie is. Aan het eind van dit korte betoog zal ik twee elementen specifiek bespreken met betrekking tot enerzijds de kennis van de Engelse taal bij onze docenten en anderzijds een determinant die steeds belangrijker wordt, namelijk de interactie met buitenlandse studenten.

Ik geef u een korte filosofische inleiding.

Onze samenleving evolueert snel. Individuen worden steeds meer overtuigd van hun eigen gelijk. Het is niet meer: 'Je pense, donc je suis.' Het is: 'Je suis ce que je pense.' Lees: 'Het is mijn overtuiging en ik huldig ze. Ze bepaalt mijn identiteit'. Dat is moeilijk in een samenleving die op die manier vrij veel conflicten baart. Conflicten moeten worden opgelost. Steeds meer mensen blijven bij hun eigen positie. Ik heb het over de brede maatschappelijke realiteit.

Deze problematiek heeft te maken met interactie tussen mensen en de wijze waarop mensen hun eigen overtuiging percipiëren. Ik zou het zelfs een 'clash of convictions' (naar Samuel Huntington) durven te noemen in plaats van een 'clash of civilizations'. De enige mogelijkheid is, om het met Habermas te zeggen, om in de logos, in de taal een interactie te kunnen sturen vanuit de overheid, vanuit de mensen zelf en dan bij uitstek vanuit de academici, voorbeeldmensen, mensen die een paradigma moeten zijn van hun samenleving. Het idee is om via de taal, het enige instrument dat we hebben, het enige medium om ons tot elkaar te richten, die interactie te laten werken en effectief te maken. Het is interactie met betrekking tot onze eigen posities, die steeds meer van elkaar afwijken en van de centrale posities die door het recht worden ingenomen.

Dit betekent dat we onze taal moeten koesteren, en niet eens omwille van strikt culturele redenen. Die redenen zijn zeer goed en belangrijk. Uiteraard moeten wij het Nederlands koesteren en de Nederlandse cultuur. Die is veel te mooi! Die heeft veel te veel mooie resultaten geboden en zal die blijven bieden. Dat is het niet. Het gaat 'm om de taal van ons volk, de taal die wij met elkaar hanteren in de Colruyt, in de Delhaize, in de Carrefour, zolang dat nog kan. Die taal is moordend belangrijk.

Wat is dan de taak van de overheid, wanneer ze een beslissing moet nemen om de onderwijstaal met betrekking tot de academici die we vormen in hogere mate op te geven? Dat is een angstwekkend beeld. Ik heb het niet over het belang van de Engelse taal als onderzoekstaal. Ik heb zelf ook gedoctoreerd in het Engels. Ik heb zelfs meer in het Engels gestudeerd dan in het Nederlands. Zo zijn er veel. Dat is niet het probleem. De onderzoekstaal op zich is geen probleem. De 'centers of excellence' vormen geen probleem.

Wat is dan wel een probleem? Achttienjarigen melden zich aan bij onze universiteiten en kiezen een bepaald vakgebied: rechten, biologie, chemie, noem maar op. Wij zouden van die achttienjarigen vergen dat ze een dubbele taalsprong maken? Er is ten eerste de taalsprong naar de taal van het vak en vervolgens is er nog eens de taalsprong naar het Engels, en dat meteen. Onze studenten zijn eigenlijk op geen enkel vlak vanuit het humaniora voorbereid om die taal – het Engels, het Duits, het Frans, het Chinees misschien – aan te kunnen. De opleiding in die talen in de humaniora is daarop niet gericht.

Laat die dubbele taalsprong, de grote sprong naar het vakgebied en de sprong naar een andere taal, niet samenvallen. Dat is mijn pleidooi. Zorg ervoor dat zeker in de bachelor de studenten in hun eigen taal worden gevormd. Vervolgens en later in de rest van hun leven als academici zullen zij als paradigmata, als voorbeeldfiguren daarover met de rest van de bevolking in interactie gaan.

Is ons standpunt conservatief in zoverre dat wij geen oog hebben voor determinanten die van belang zijn en waarvoor een afweging dient te gebeuren? Natuurlijk niet. De interactie tussen mensen is het meest vormende aspect in een samenleving en daarmee bedoel ik de interactie buiten, maar ook in de universiteiten. Veel collega's zullen me gelijk geven dat studenten in zeer hoge mate gevormd worden door de interactie van de groep, met elkaar. Dat interactie dermate vormend is, maakt het des te belangrijker om het in de eigen taal te laten gebeuren.

Wanneer we over interactie met buitenlandse studenten spreken, geef ik grif toe dat ook die interactie, met per definitie andersdenkenden omdat ze in een andere taal denken en spreken, van groot belang is. Ik heb dus geen enkel probleem met het toelaten van een aantal uren Engels, zelfs in de bachelor. Maar wees daar strikt in! Nu al wordt gesproken van tien percent in de huidige regeling, met enkele uitzonderingen voor taalvakken of gastprofessoren. Dat kan nog worden gestroomlijnd.

Zelf heb ik er geen probleem mee dat het laatste semester van de bachelor, de laatste 30 studiepunten van de 180, in een andere taal kunnen geschieden. Waarom? Omdat wij de buitenlandse studenten nodig hebben om de internationale interactie met onze studenten hier mogelijk te maken, en 30 studiepunten komen overeen met een Erasmussemester. We maken het zo gemakkelijk om Erasmussemesteren bij ons door te brengen, en zo trekken we dan gemakkelijker die mensen aan. Ik heb daar geen enkel probleem mee. Maar wees daar strikt in!

Ik maakte het enkele maanden geleden mee dat in een VLIR-werkgroep werd voorgesteld om 30 studiepunten toe te staan. Dat is trouwens niet veel meer dan die 10 percent die in het huidige decreet staat. Maar ik stelde vast dat nadien het kabinet van de minister dat cijfer bijna stommelings heeft omgezet in 60 studiepunten, of een derde van het totaal van 180 studiepunten dat nodig is voor een bacheloropleiding! Zo worden soms beleidsmaatregelen genomen. Ik vraag met de grootste nadruk dat u zich daarvoor hoedt. Dat u zeer expliciet de grenzen vaststelt, op basis van de determinanten die worden erkend: de nood aan een interactie met buitenlandse studenten en het feit dat dit met 30 studiepunten perfect kan worden georganiseerd omdat dit gelijkstaat met een Erasmussemester.

Mijn laatste punt gaat over onze docenten. Ze zijn niet geschoold om in een andere taal te doceren. Dat is een harde boutade, maar ik heb dat zelf kunnen vaststellen. Ik ben bij verschillende collega's aan verschillende universiteiten gaan luisteren. Doorgaans doen we dat niet. Ik stel vast dat er soms geen groter verschil mogelijk is tussen wat ze zeggen en wat ze willen zeggen. Dat is erg voor de docent maar des te erger voor de studenten. U zult dan opmerken dat er een kwaliteitsnorm moet komen. Kijk eens naar Nederland, wat er in Leiden en Nijmegen gebeurt. Er zijn daar onvoorstelbaar gedetailleerde opleidingen en toetsen voor docenten die in het Engels willen doceren. Bij ons moet men elk jaar 'rapporteren', en daarin staat vaak niet meer dan dat de universitaire overheid 'erop toeziet'

dat diegenen die in het Engels doceren, dat ook kunnen. Vaagheid is troef. Ik pleit er dus opnieuw voor dat de overheid normen oplegt.

9. Vragen en opmerking van de commissieleden

Mevrouw Gerda Van Steenberge: Er wordt hier gesproken over internationalisering. Ik heb de indruk dat de belangen van de universiteiten op dat vlak niet altijd stroken met die van de studenten. Het onderwijs moet zorgen voor kennisoverdracht en ervoor zorgen dat de Vlaamse studenten een goede opleiding krijgen.

Er is een paar keer verwezen naar de internationalisering in het verleden. Vroeger waren het Frans en het Duits de internationale voertalen. Ik kan me niet herinneren dat de hogescholen en de universiteiten toen het Frans en het Duits als onderwijstaal hebben ingevoerd. Betekent dit dat toen Vlaanderen op internationaal niveau niet competitief was?

Het is ook de bedoeling om studenten uit verre landen aan te trekken. Professor De Knop had het over Chinezen. Ik wijs erop dat aan de Chinese universiteiten de Chinese studenten vandaag verplicht Engels moeten leren. Maar het verplicht leren van het Engels is nog niet hetzelfde als de opleiding in het Engels aanbieden. Vandaag zijn er bij ons universiteiten die cursussen Engels aanbieden, meer bepaald over het vakjargon, want alle colloquia en publicaties gebeuren voornamelijk in het Engels. Is het niet aangewezen om desnoods studenten te verplichten Engelse cursussen te volgen en Engelse examens af te leggen in die vakgebieden, veeleer dan onze taalwetgeving compleet aan te passen?

Ik dacht dat de Erasmusprojecten een verrijking moesten zijn voor onze studenten die naar het buitenland gaan en voor buitenlandse studenten die naar hier komen. Als u de opleidingen in het Engels gaat geven opdat er meer buitenlandse studenten zouden komen, zal die verrijking voor een deel wegvallen. Een verrijking voor de student is niet alleen een opleiding krijgen, maar ook de cultuur en de taal van het land dat ze bezoeken, leren kennen. Waar gaat de verrijking van Erasmusprojecten naartoe als de opleiding in het Engels, en niet meer in de taal van het land wordt gegeven?

Ik dacht dat het Nederlands ook een wetenschappelijke taal was. Vreest u niet dat dat zal verminderen, ook op internationaal vlak, als we die zelf niet meer promoten? U zegt dat u geen Nederlandstalig equivalent wil aanbieden. Blijkbaar is er een verschil met de VUB, die geen Nederlandstalig equivalent wil aanbieden in dezelfde provincie. Andere professoren willen geen Nederlandstalig equivalent aanbieden in heel Vlaanderen. Iemand vroeg zich af, als er toch een Nederlandstalig equivalent moet komen, welke universiteit dat moet aanbieden. Toont dit niet aan dat u zelf schrik hebt voor concurrentie binnen de verschillende universiteiten in Vlaanderen?

Als één universiteit het Nederlandstalig equivalent wel mag aanbieden, zal die dan niet meer studenten aantrekken, namelijk de Vlaamse studenten zelf? Denkt u dat de keuzevrijheid niet meer zal bestaan als het Nederlandstalig equivalent niet meer wordt aangeboden? Ik denk dat onze eigen studenten de keuze mogen hebben tussen een opleiding in het Nederlands of in een andere taal.

Professor Fleerackers had het over het watervaleffect. Als men als bachelor of master start met een Engelstalige opleiding, zal men een notie van het Engels moeten krijgen in het secundair onderwijs. En dan zullen de kinderen die het secundair onderwijs volgen, toch al een notie van het Engels moeten krijgen in het lager onderwijs. Vreest u niet voor een watervaleffect, dat men in de secundaire scholen steeds meer Engels gaat doceren, als men een opleiding in het Engels zal krijgen aan de universiteit of de hogeschool?

De letteren zijn een specifiek geval. Professor Van Herreweghe had het over het etiket van een Nederlandstalige opleiding. Dat is een probleem voor mensen uit Noord-Frankrijk

die naar hier komen. Andere landen moeten toch hetzelfde probleem hebben. Mijn collega heeft gesolliciteerd in Zweden, waar ze naartoe verhuist, omdat ze daar Frans wil doceren. Het probleem is dat ze Frans moet doceren in het Zweeds. Dat probleem geldt dus ook voor andere landen. U hebt ook Italië aangehaald. Moeten we de volledige taalwetgeving veranderen om dat specifiek probleem op te lossen? Kan dat niet via diploma's die worden uitgereikt?

Mevrouw Vera Celis: Als we het decreet zouden wijzigen, moet dat een verbetering zijn. Niemand zit te wachten op een nog complexere zaak met afwijkingen en uitzonderingen.

Als we buitenlandse studenten willen aantrekken, waarin zit dan de verrijking – ook cultureel – als we hun volledige opleiding in het Engels geven? We hebben met ons Nederlands ook heel wat te bieden.

Professor Versluys zei dat het Nederlands in elk geval moet worden gerespecteerd. De democratisering van het onderwijs heeft er voor gezorgd dat de deuren van de universiteit dankzij de Nederlandse taal voor groepen zijn opengegaan, voor wie ze tot dan toe gesloten waren. Als u zo verengelst, in welke percentages ook, hoe gaat u dat nog kunnen bewaken? Erop toezien is vaak te vaag en niet correct, zoals professor Flerackers zei. Hoe wilt u bewaken dat de eigenheid van onze taal gegarandeerd kan blijven?

Verder meen ik van professor De Knop en professor Verschoren gehoord te hebben dat ranking een bepalende factor is in het toenemend gebruik van het Engels. Spontaan dacht ik aan een vroegere uiteenzetting van professor De Grauwe. Het Engels is een element in het rankingsysteem maar om naar excellentie te gaan, gaf hij het verloningssysteem als discussiepunt. Hoeveel belang hecht u aan dat rankingsysteem om een verhoging van het aantal uren Engels in het systeem te rechtvaardigen?

De heer Paul Delva: Professor Verschoren heeft gealludeerd op de situatie in een aantal landen van Europa. Hij noemde Zwitserland, Noorwegen, Nederland en Zweden. Elke vergelijking met het buitenland loopt natuurlijk mank. Wanneer Vlaanderen zich echter met die landen wil vergelijken voor wat de onderwijsomgeving betreft, dan is mijn vraag hoe onze decreetgeving zich situeert ten opzichte van die landen op het vlak van het gebruik van vreemde talen. Waar staan wij op een lijn van 0 tot 100 in het gebruik van vreemde talen?

Het debat dat wij hier vandaag voeren, zal wellicht even levendig worden gevoerd in die andere landen. Ik veronderstel dat eerst Erasmus en dan Bologna dezelfde vragen hebben teweeggebracht in de hele Europese onderwijsruimte. Is de wetgeving die vandaag bestaat in die landen, al aangepast de laatste jaren, op basis van de recente evoluties in de Bologna-omgeving?

Mevrouw Elisabeth Meuleman: Ik zie vooral grote voordelen in een verdere internationalisering van het hoger onderwijs, zowel economisch als maatschappelijk. Een van de sprekers wees erop dat het niet enkel gaat om taal maar ook om een open ingesteldheid.

Professor Flerackers had het over de dubbele taalsprong en de moeilijkheid daarvan. Mijn zorg gaat dan uit naar de minder kansrijke studenten. Die studenten komen al minder in contact met vreemde talen voor ze aan het hoger onderwijs beginnen en ook tijdens het hoger onderwijs. Ik beschik niet over cijfers maar ik denk dat kansarme studenten nog altijd minder toegang hebben tot Erasmusprogramma's. Voor de masteropleidingen en internationale opleidingen op hoog niveau zal de doorstroming heel sterk sociaal bepaald zijn. Daar moeten wij iets aan doen. Kan daar rekening mee worden gehouden? Kunnen er corrigerende factoren worden opgenomen? Wanneer we ongebreideld gaan internationaliseren, lopen we het risico op een nog grotere kloof.

Mevrouw Fatma Pehlivan: In het kader van de internationalisering komt vooral het Engels naar voren. Door onze taalwetgeving en de structuren in België, Vlaanderen en Brussel trekken we vreemde studenten minder aan. Er is een bepaald percentage genoemd. Er zijn wel uitstekende opleidingen maar er zijn geen studenten. Ofwel moet er geconcentreerd worden buiten Brussel, in Gent of elders. Is er een inschatting hoeveel buitenlandse studenten er in het kader van een decreetwijziging zouden kunnen worden aangetrokken?

De voorzitter: Ik denk dat het professor Versluys was die het had over het Engels in de bacheloropleiding. In het voorstel van de VLIR voorzag men in 60 studiepunten, terwijl hij het had over 30 studiepunten. Professor, u zei dat die noodzaak er ook nog voor een deel in zat omdat er in een aantal richtingen eenjarige masters zijn. In tweejarige masters vervalt die noodzaak enigszins. Verliezen we niet die andere poot van het hoger onderwijs uit het oog, namelijk de hogeschoolopleidingen en met name de professionele bachelors, voor wie het toch ook belangrijk is? Er werden hier motieven opgesomd: omgaan met de maatschappij, de inzetbaarheid op de arbeidsmarkt, die steeds internationaler is, onderzoek, dat veel toepassingsgerichter is maar daar toch ook gebeurt. Als dat de redenering zou zijn, verliezen we dan niet compleet de belangen van die driejarige professionele bachelors uit het oog en beperken we dan niet de toegangs- en overgangskansen via schakelaren van die mensen?

Ik heb iedereen horen zeggen dat we moeten opletten het Nederlands niet kwijt te spelen als academische taal. Aan de andere kant zou men ook kunnen zeggen dat als we doen wat is voorgesteld, we net dat zullen veroorzaken. Mijn vraag aan de taalkundigen is of we dat risico lopen. Ik heb hier een boek van professor Fishman: 'Reversing language shift'. De professor heeft een complete 'graded intergenerational disruption scale' uitgevonden, met daarin een aantal stadia die voor hem kenmerkend zijn voor teloorgang van een taal. Men kan er ook op werken door ze om te keren, om bepaalde talen terug te brengen. De rol van hoger onderwijs in fase 1 zit daar ook in. Ik wil toch zeggen dat de VLIR geen voorstellen heeft gedaan om de taalwetgeving te wijzigen, maar wel bepaalde bepalingen uit het Structuurdecreet. Lopen we met de voorgestelde wijzigingen het risico om te belanden in het initiële stadium van teloorgang van taal, zoals professor Fishman het beschrijft?

Ik denk dat er hier niemand is die wil gaan naar een Nederlandse situatie. Ik heb me altijd afgevraagd of het verschil tussen 'Vlengels' en 'Dunglish' is dat het ene de Noord-Nederlandse en het andere de Zuid-Nederlandse variant is. Ik denk dat er althans in het noorden toch wel wat meer 'Dunglish' in plaats van correct Engels wordt gesproken. Professor Van Herreweghe en professor Versluys kunnen daar enige verduidelijking over geven.

We hebben het hier constant gehad over het Engels. Er was natuurlijk ook de uiteenzetting over de specifieke situatie van de taal- en letterkunde. Is het niet belangrijk dat andere talen aan bod komen, ook in andere opleidingen? Is het niet belangrijk dat iemand die arts wordt, ook in staat is om in een internationale taal om te gaan met patiënten die geen of een zeer beperkte kennis van het Nederlands hebben? In levensbedreigende situaties is het toch belangrijk dat men snel met elkaar kan communiceren.

Daarnet werd ook het watervaleffect aangehaald. We gebruiken dat meestal als beeld voor het afdalen van het aso naar het technisch en het beroepsonderwijs. Is er geen nood om ook ons talenonderricht te verbeteren of aan te passen op andere niveaus van het onderwijs?

10. Antwoorden van de genodigden en discussie

Professor Paul De Knop: Wat het niveau van de wetenschappen en het gevaar voor een teloorgang betreft, blijkt uit visitaties dat onze onderzoekers in de wetenschappen aan alle universiteiten zeer goed zijn. Het aantal studenten heeft niets te maken met onze kwali-

teit, maar wel met de gerichtheid van onze studenten op andere zaken. Het feit dat er te weinig studenten zijn in de wetenschappen, is niet alleen een probleem in België. Ook in Nederland en andere landen is dat het geval. Een collega heeft trouwens terecht verwezen naar het feit dat men er in het Financieringsdecreet van uit zou kunnen gaan dat men, bij gebrek aan studenten, verder inzet op onderzoek en dat men dan daar wel de punten zou halen. Maar men heeft natuurlijk wel onderzoekers nodig. Dus moet men ook onderwijs bieden. Als men geen mensen opleidt, zijn er straks geen onderzoekers meer.

De grote uitdaging waar alle universiteiten in Vlaanderen voor staan, is de concurrentie met het buitenland. Het gaat niet over Brussel ten opzichte van Gent, Leuven of Antwerpen. In de concurrentie met het buitenland strijden we met ongelijke wapens. We kunnen bijvoorbeeld onmogelijk buitenlandse studenten aantrekken door de taalproblematiek.

Kijk eens naar de grote universiteiten in het buitenland waar men zo graag naar verwijst, bijvoorbeeld in de Verenigde Staten. Ik daag u uit om eens een Amerikaanse naam te vinden bij de toponderzoekers. Dat zijn allemaal buitenlanders die men in de ‘war of talent’ heeft binnengehaald. Daardoor kunnen die Amerikaanse universiteiten overleven. Wij kunnen dat niet. Laten we eerlijk zijn: als men Nederlands moet kennen, zit je met een structureel probleem ondanks de goede kwaliteit die we hebben.

Ik heb gezegd dat de kwaliteit van de ULB niet beter is dan die van de VUB, maar de ULB heeft wel een taal die internationaal gezien gemakkelijker ligt om buitenlanders aan te trekken. Of die studenten nu komen en in het Engels een opleiding krijgen, dan vergeten we nog een element in het hele internationaliseringsverhaal. Zelfs al slagen we erin om 15 percent van onze studenten een buitenlandse ervaring te laten opdoen, dan doet 85 percent dat niet. Als je aan ‘internationalisation at home’ wil doen, moet je ook buitenlandse studenten naar hier halen. Daar zal ook culturele uitwisseling en interactie door gebeuren. Wij trekken te weinig buitenlandse studenten aan en het Nederlands is een structureel probleem op dat vlak.

Het is niet de bedoeling om alles in het Engels aan te bieden. We vragen wel de mogelijkheid, waar het noodzakelijk is, om les in het Engels of een andere taal te geven. Waarom zouden we in Brussel geen anderstalige opleiding, deels ook in het Frans, aanbieden? Dat is een pluspunt op de arbeidsmarkt. Voor mij hoeft het niet allemaal in het Engels te zijn, maar zuiver in het Nederlands lesgeven, is een duidelijk nadeel.

Professor Ludo Melis: De universiteiten hebben een verantwoordelijkheid ten aanzien van studenten als die uitstromen naar de arbeidsmarkt. De wereld is internationaal. We hebben dus de verantwoordelijkheid om de internationalisering over te brengen in de vaardigheden, de competenties en de uitrusting die wij aan onze Vlaamse afgestudeerden meegeven. Anders halen we ze uit de markt en isoleren we een groep.

Dat is ook een beetje het probleem van de democratisering. Niemand van ons wil starten met een dubbele sprong en beginnen in het Engels. Als we studenten die uit een groep in de maatschappij komen waar vreemde talen van thuis uit minder aanwezig zijn, als publieke instelling niet structureel helpen, dan zullen ze, als ze afgestudeerd zijn en in concurrentie komen met studenten die wel uit meer open milieus komen, een handicap hebben. Het is onze verantwoordelijkheid om daar een antwoord op te bieden. We moeten de horde niet in het begin leggen, we moeten een groeipad inbouwen, speciaal voor hen, veeleer dan de initiële condities te behouden want dan krijg je de handicap achteraf opnieuw en veel erger.

Professor Kristiaan Versluys: Niemand heeft gesproken over het opgeven van het Nederlands als onderwijstaal. Niemand heeft gesproken over het opleggen van een dubbele taalsprong aan achttienjarigen. Niemand heeft gezegd dat het Structuurdecreet nog com-

plexer moet worden. De ingreep die wij vragen, is zeer minimaal. In de bachelor mogen nu 10 percent van de opleidingsonderdelen in een andere taal zijn, wat 18 studiepunten betekent. We willen gaan naar 30 studiepunten vanwege de Erasmusuitwisselingen. De professionele bachelors zijn een aparte problematiek. Gewoon om de zorg voor het Nederlands en het Nederlands maximaal te cultiveren in de bachelor, zou wat mij betreft die 30 studiepunten mogen vervallen als er tweejarige masters over de hele lijn zijn, waar er voor de professionele bachelors in een andere regeling moet worden voorzien. Ik zeg dat ten persoonlijke titel, het staat niet in het VLIR-standpunt.

Ik wil nog eens benadrukken dat onze eerste verantwoordelijkheid ligt bij onze Vlaamse studenten en bij het Nederlands als academisch-wetenschappelijke taal. Het is een kwestie van uitbalanceren en kalibreren. Aan de andere kant is er onze internationale verantwoordelijkheid tegenover onze Vlaamse studenten die moeten worden voorbereid op een gemondialiseerde wereld en hun mannetje moeten kunnen staan in de wetenschap waar de voertaal steeds meer het Engels is. Daarom vragen wij een minimale ingreep in de bachelor en ook in de master, waarbij we alleen vragen om in bepaalde gevallen, die een toetsing moeten doorstaan door de Erkenningscommissie en die gebonden zijn aan randvoorwaarden, de verplichting van een Nederlandstalig equivalent te laten vallen.

Ik zeg wel: in bepaalde gevallen, na toetsing door de Erkenningscommissie, als kan worden aangetoond dat het een absolute meerwaarde is. De modaliteiten moeten concreet worden uitgewerkt en de docenten moeten worden opgeleid om op een adequate manier in het Engels te doceren. Er moeten allerlei maatregelen worden genomen om de studenten die met een wat zwakkere achtergrond naar de universiteit komen, te begeleiden: de kans geven in de bachelor taallessen te volgen en in software voorzien voor studenten met functiebeperkingen zoals dyslexie. Niemand wil de waarde van het Nederlands verminderen, integendeel, we willen onze Vlaamse opleiding internationaal versterken.

Professor Frank Flerackers: Ik ben het volstrekt eens met wat professor Versluys daarnet heeft gezegd, alleen in de implementering ervan ligt de moeilijkheid. Er is nu de mogelijkheid om voor tien percent in een andere taal te doceren, maar er zijn nog een aantal andere aspecten: gastprofessoren mogen in hun taal doceren, er zijn de taalvakken enzovoort. Ik pleit voor een resolute afscherming en bepaling van het percentage. Misschien kunnen we zelfs dicht bij de tien percent blijven als we een aantal uitzonderingen schrappen.

Maar voor de equivalentieregel willen we naar een situatie waar er Engelstalige opleidingen en Nederlandstalige opleidingen worden aangeboden. Als ik het goed begrijp, wil men eventueel naar één equivalentie per gemeenschap en misschien zelfs die equivalentieregel schrappen. Nu reeds kan ik me voorstellen dat bedrijfsleiders aan studenten vragen of ze de Engelstalige opleiding hebben gevolgd of ze bij de 'boerkens' zaten die het alleen maar in het Nederlands konden volgen.

Het probleem dat ik dan heb, is het probleem van de democratisering. Wie gaat er kiezen voor de Engelstalige opleiding? Bij uitstek diegenen die daarop veel beter zijn voorbereid. Al de anderen zullen dat brave Vlaamse volgen. Om die reden heb ik schrik van een equivalentieregel die losser wordt.

Professor Peter Vandenabeele: Op dit moment voeren we een discussie over de extremen. Het is natuurlijk altijd een probleem als je dan de extremen wilt uitbreiden tot één regeling. Je komt dan inderdaad tot bepaalde contradicties.

We spreken over de masteropleiding, niet over de bacheloropleiding. Het gaat zelfs enkel over masteropleidingen die heel sterke argumenten hebben, vanuit onderzoeksachtergrond, of over masters van taalopleidingen. Dit zijn heel specifieke voorbeelden waar er nu al een zeer belangrijke mate van internationalisering is.

We hebben een 40-tal Erasmusstudenten die we onderwijs moeten geven in de biochemie en de biotechnologie. Alle vergaderingen op het departement gebeuren in het Engels. De masterstudenten nemen in het Engels deel aan wetenschappelijke vergaderingen. Dat is al een feit.

Het enige wat wij vragen is dat in het Structuurdecreet een kleine wijziging wordt aangebracht zodat we in een duidelijk decretaal kader kunnen doen, wat voor een groot stuk in de feiten al gebeurt.

U kunt natuurlijk de vraag stellen over de impact op de democratisering van het onderwijs, maar ik denk dat de democratisering van het onderwijs al veel vroeger gebeurt. Het is een probleem van de kleuterschool, van de lagere school. Het grootste probleem van de democratisering van het onderwijs ligt waarschijnlijk in het secundair onderwijs. Daar wordt in feite de scheiding gemaakt tussen wie zal doorgaan naar het hoger onderwijs en wie niet.

We spreken ook over de instroom op bachelorniveau waar de studenten instromen in een volledig Nederlandstalige context. Het gaat over de sprong van de bachelor naar de master. Dat is een beperkte taalsprong, want in de bacheloropleiding zitten de studenten in bepaalde richtingen voortdurend in een omgeving die Engelstalig is voor teksten, literatuur, bepaalde seminaries enzovoort.

Ik denk dat de discussie het meest eerlijk kan worden gevoerd als het gaat over heel concrete situaties en dus niet over de extremen die we dan moeten uitbreiden over het hele hoger onderwijs, en over de professionele bachelor spreken we niet eens.

Professor Mieke Van Herreweghe: Zoals al een paar keer is gezegd, is het niet de vraag om de bacheloropleidingen volledig in het Engels te laten verlopen. In de bachelor wordt alleen de mogelijkheid geopend om voor 30 studiepunten een andere taal – dat kan ook een andere taal dan het Engels zijn – te kunnen volgen.

Het is zeker zo dat studenten, zeker als ze naar de masteropleidingen gaan, het grootste deel van de literatuur in het Engels zullen moeten lezen. Voor hun algemene opleiding is het dus belangrijk dat hun Engels voldoende goed is. Voor de meeste studenten is dat op dit moment geen probleem. Als ze actief het Engels moeten beheersen, kan je bijvoorbeeld als randvoorwaarde stellen dat ze een cursus academisch Engels, toegespitst op de wetenschap waar zij zich mee bezig houden, moeten volgen. In een aantal opleidingen gebeurt dat al. Ik heb er absoluut geen probleem mee dat de overheid zo iets zou opleggen.

Bij de masteropleidingen is het grootste deel van de literatuur die studenten moeten door nemen, sowieso al in het Engels. We moeten er dus voor zorgen dat hun Engels goed genoeg is om dat te kunnen doen. Anders hebben ze ook geen toegang tot die literatuur. Of die master in het Engels wordt gegeven of niet, maakt niet uit: ze moeten sowieso toegang krijgen tot die literatuur, dus hun Engels moet voldoende goed zijn. Daarvoor moeten garanties kunnen worden gegeven. Dat kan als randvoorwaarde worden ingebouwd in wat daarnet al werd voorgesteld.

Professor Alain Verschoren: Ik moet dat betoog zeker bijtreden. Het niveau van de instromende studenten is vaak niet voldoende om in het Engels te starten. Geleidelijk krijgen ze echter meer contact daarmee, via handboeken en dergelijke.

Ik wil even ingaan op het betoog van de heer Flerackers, die het had over de ‘boertjes’ die het in het Nederlands volgden, als het gevolg van het equivalentiebeginsel. Masteropleidingen zijn specialistische opleidingen. Als men bij dergelijke opleidingen geleidelijk groeit naar de andere taal, dan vraag ik me af of we onszelf moeten dwingen om bepaalde specialistische opleidingen of onderdelen ervan per se in het Nederlands te geven. Ik verwijst

naar de obsessie van Frankrijk, waar men alles in het Frans wil vertalen, met het gebruik van woorden als ‘logiciel’ en ‘octet’ in de informaticasector. Daarmee hebben ze een soort Frans gecreëerd dat slechts in Frankrijk kan worden gebruikt, en niet buiten de grenzen. Is dat een goede zaak? Momenteel is er in de informaticawereld sprake van heel vreemde zinnen waarin Nederlandse woorden op een heel kunstmatige manier met Engelse woorden worden gecombineerd. Ik wil enigszins de vergelijking maken met de obsessie waarbij alles in het Nederlands moet. Ik ben Nederlandstalig en trots daarop: begrijp me niet verkeerd.

Het Galicisch is een volwaardige taal in Spanje. Op een bepaald moment constateerde men dat bepaalde woorden ontbraken in die taal, omdat die wat had stilgelegen. Ik vergelijk dit met de informatisering van onze wereld en het Nederlands. Zo bleek er geen Galicisch woord voor verkeerslichten te bestaan. Daarvoor bestond een eenvoudige oplossing. In het Spaans gebruikt men daarvoor het woord ‘semáforo’, net als in het Portugees. Galicisch lijkt enigszins op Spaans, maar ook op Portugees. Het kon echter niet dat ze daarvoor hetzelfde woord zouden gebruiken dat overal wordt gebruikt, dus hebben ze een nieuwe term uitgevonden, namelijk ‘lumieira’. Ik vrees dat we dit hier enigszins aan het doen zijn, met het absoluut willen verdedigen van Nederlands als onderzoekstaal. Ik ben daar een voorstander van, maar zo creëren we een kunstmatige taal die alleen in Vlaanderen wordt gesproken en ontnemen we onze studenten kansen, niet alleen de buitenlandse studenten die hierheen komen, maar de studenten die naar het buitenland gaan. Willen we onze studenten Scheikunde opleiden om te gaan werken in grote, internationale chemiebedrijven, of moeten ze ergens in de Vlaanders een drogisterij gaan uitbaten?

De voorzitter: Er is sprake van een Nederlandstalig etiket op diploma's. Hoe zit dat in de andere landen?

Professor Ludo Melis: Het is zeer complex. Vlaanderen heeft de traditie om een vreemde taal in die taal te geven. We mogen dus niet vergelijken met Zweden, waar Frans in het Zweeds wordt gegeven. We vergelijken dus in zekere zin twee niet-gelijkaardige dingen. We hebben een traditie, en die is goed. Het effect daarvan op de kwaliteit van het aanleren van vreemde talen is zeer positief. Dat willen we niet kwijtspelen. We zullen kwaliteitsverlies lijden. Onze afgestudeerden in vreemde talen zijn wat dat betreft uitstekend en veel beter dan afgestudeerden die een vreemde taal in de moedertaal hebben gekregen.

Professor Mieke Van Herreweghe: Dat klopt. Onze methode voor het aanleren van talen aan studenten is beter. We willen dat dit ook te zien is op het etiket dat daaraan wordt gegeven. Momenteel staat op dat etiket ‘Nederlandstalige opleiding’, dus buitenlanders denken dat wij dat doen op dezelfde manier als het in Italië en Zweden gebeurt voor het Frans. Het is maar een kleine ingreep. In het Structuuredecreet staat dat opleidingsonderdelen die de vreemde taal als onderwerp hebben, in de vreemde taal kunnen worden gegeven. We vragen gewoon dat ter zake een kleine uitbreiding wordt gedaan en dat de masteropleiding – want het gaat alleen om de master – niet meer Nederlandstalig zou worden genoemd, omdat dit ook niet strookt met de realiteit. Welke taal dan wel wordt genoemd, hangt af van de taal die het onderwerp is.

De voorzitter: Er was de vraag naar het verband tussen de rankings en het gebruik van het Engels. Welk belang hecht u zelf aan dat rankingsysteem?

Professor Alain Verschoren: Ik heb daarnet de Shanghairanking gebruikt. Ik wil even wijzen op een misverstand. Het gebruik van het Engels hoeft daar niet per se een onderdeel van te zijn. Ik heb dat ook niet zo bedoeld. Ik heb gewoon willen zeggen dat de universiteiten die het meest Engels aanbieden, ook diegenen zijn die aan de top van de ranking staan. Ik wil wijzen op de causaliteit tussen die twee. De overgrote reden waarom de universiteiten goed scoren, is dat ze Engels aanbieden als onderwijstaal. Denk aan de Chal-

mers University in Zweden. Zij zijn in staat om buitenlandse onderzoekers van topniveau aan te trekken. Zij blijven in het Engels doceren aan een grote groep studenten. Het ruimere gremium van aantrekking heeft daarmee te maken.

Iemand vroeg of de internationalisering wel een goede zaak is voor de studenten. Dat is zo als wij goede docenten kunnen aantrekken, niet alleen vanuit Vlaanderen of België of de omliggende landen, maar ook docenten van topniveau uit de Verenigde Staten. Maar men kan moeilijk verwachten dat een toponderzoeker uit de Verenigde Staten op heel korte tijd het Nederlands machtig wordt. Als dat een van de bijkomende criteria is, naast de matige verloning in Vlaanderen, wordt het des te moeilijker om topmensen aan te trekken.

Over de rankings heb ik overigens heel wat bedenkingen, maar dat is misschien voor een andere keer. Ik doe alleen maar opmerken dat wie aan de top staat qua aantal Engelstalige cursussen, ook aan de top staat van de rankings.

Professor Paul De Knop: Ik treed mijn collega volledig bij.

Professor Ludo Melis: Ik voeg hier een element aan toe. Op dit ogenblik worden briljante Vlaamse studenten op het eind van hun bachelor weggehaald door buitenlandse universiteiten, de Eidgenössische Technische Hochschule Zürich, Cambridge, Harvard. Dat is goed. Daarmee stuur je briljante mensen uit. Maar wij kunnen het evenwicht niet herstellen. Dat is problematisch. Die mogelijkheden hebben wij onvoldoende of niet.

Professor Frank Fleerackers: Wij raken hier een gevoelig punt. Bologna heeft voor veel meer flexibilisering en mobiliteit gezorgd. Ik kan mij voorstellen dat men bij de masteropleidingen vooral vraagt wie er die masteropleidingen nog hier in dit land zal volgen wanneer mensen, als ze kunnen, naar het buitenland trekken. Maar dan moeten wij ook mensen uit het buitenland kunnen aantrekken. Met als gevolg dat de vraag begrijpelijk is om in de masters meer in een andere taal aan te bieden. Maar ik vrees dat onze eigen studenten, die die taal misschien nog niet meester zijn, uit de boot vallen.

De voorzitter: De heer Delva vroeg hoe wij ons in Europa situeren voor wat betreft het gebruik van vreemde talen in het hoger onderwijs.

Professor Ludo Melis: Dat zou moeten worden onderzocht. Onze regelgeving is nogal complex. Complexer dan in vele andere landen, zelfs de Franse Gemeenschap of Frankrijk. Zij zijn toleranter voor wat betreft de organisatie in andere talen. Kwantitatief is het zo dat wij minder Engels aanbieden. Ook het percentage buitenlandse studenten is bij ons relatief lager dan bijvoorbeeld in Scandinavische landen of in Nederland. Al deze aanduidingen wijzen in dezelfde richting.

Professor Alain Verschoren: Ik weet toevallig dat wij voor wat betreft het aandeel Engels op de zeventiende plaats staan in Europa. En dan heb ik het over de landen van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO).

Professor Kristiaan Versluys: Een studie van de Academic Cooperation Association (ACA), 'English-Taught Programmes in European Higher Education' geeft allerlei soorten tabellen. Daaruit blijkt dat wij laag gerangschikt staan wat betreft het aantal studenten in Engelstalige programma's en het aantal aangeboden opleidingen in het Engels. De vrees dat wij in Nederlandse toestanden zullen vervallen, is ongegrond.

Professor Peter Vandenabeele: Ik geef het concrete voorbeeld van onze opleidingen. Wij organiseren heel wat Engelstalige cursussen. Wij krijgen veel belangstelling van buitenlandse studenten. Een van de concrete vragen is hoe je dat bekendmaakt op de website. Dit is een informaticaprobleem. Het werd al gezegd: de studenten vinden de opleidingen

niet omdat deze als Nederlandstalig zijn gecatalogiseerd. Wij kunnen daar niet van afwijken. Wij hebben nu een aparte eigen website gemaakt om voor die zaken de puntjes op de i te zetten en de studenten te wijzen op de mogelijkheden.

Professor Mieke Van Herreweghe: Er zijn verschillende manieren waarop een taal kan afsterven. Indien het hoger onderwijs in een heel land enkel in het Engels of in een andere taal dan de landstaal zou worden gegeven, zou al een eerste stap worden gezet.

Ik geef even een voorbeeld dat dichtbij ons gelegen is. In Wales heeft het Engels een dergelijke invloed uitgeoefend. Het gaat dan niet enkel om het onderwijs, maar ook om de politiek en de economie. Het universitair onderwijs verliep volledig in het Engels. De middelbare scholen hebben zich hieraan aangepast. Dit heeft een watervaleffect tot gevolg gehad. Op den duur hebben ouders voor Engelstalige scholen gekozen. Ze wilden hun kinderen de mogelijkheid bieden later een Engelstalige opleiding te volgen.

Daar moeten we ons voor hoeden. Dit is echter niet de vraag die hier voorligt. Het gaat in dit voorbeeld immers om volledige opleidingen in het Engels. Zolang er een basisopleiding in de landstaal, in ons geval het Nederlands, overblijft, lopen we dat risico in feite niet. We pleiten er dan ook voor minstens de bacheloropleidingen in het Nederlands te laten verlopen.

Daarnaast is er het tweetaligheidsmodel. Volgens dit model moeten mensen een voldoende hoge cognitieve basis in een taal verwerven. Pas naderhand kan een tweede taal op die basis worden gestoeld. Dit is het klassieke tweetaligheidsmodel. Volgens mij wordt dit model in de taalkunde algemeen aanvaard. Eerst moet in een eerste taal een cognitieve basis worden gelegd. We voldoen hieraan. Ik zie geen probleem.

Ik wil hier nog even een opmerking over het Engels maken. Iedereen vreest blijkbaar dat het Engels al de rest zal overwoekeren en dat iedereen plots Engels zal spreken. Uit de geschiedenis blijkt echter dat het Engels zelf een geschiedenis van overheersing achter de rug heeft.

Eerst is het Engels gedeeltelijk door het Oud-Noors overheerst. Tijdens een bepaalde periode waren er meer Vikingen, die Oud-Noors spraken, dan inwoners die Engels spraken. Daarna is er de Normandische overheersing geweest. Ten tijde van Willem van Normandië overheerste het Normandisch-Frans. Dit heeft enkele eeuwen geduurd. Het Engels heeft dit overleefd. Gedurende een hele periode is het academisch onderwijs volledig in het Latijn gegeven. In de loop van de zestiende en de zeventiende eeuw is in Engeland dezelfde discussie gevoerd die wij hier nu voeren. De vraag was of het Latijn als onderwijstaal moest worden behouden. Kon het Engels, de taal die door het volk werd gesproken, hiervoor worden gebruikt? Die vraag heeft tot verhitte discussies geleid. Bepaalde mensen vonden het Engels de taal van de goot. De taal van het volk was niet goed genoeg om in een academische context te gebruiken.

Deze voorbeelden dateren van slechts enkele eeuwen geleden. Deze zaken evolueren nu eenmaal. Het huidige Engels heeft eigenlijk voor minder dan 30 percent een Germaanse basis. Het Engels heeft ontzettend veel uit andere talen, vooral het Frans en het Latijn, overgenomen. Ondanks deze invloed van allerlei andere talen heeft het Engels dit overleefd. Talen zijn flexibel. Talen en taalgebruikers passen zich aan.

We moeten natuurlijk ook aandacht hebben voor de sociolinguïstische situatie. We moeten ervoor zorgen dat de juiste randvoorwaarden aanwezig zijn om de taal te beschermen. Om die reden zou ik nooit een voorstel steunen om de bacheloropleidingen volledig in het Engels te geven. Dit zou immers een watervaleffect kunnen hebben. De masteropleidingen zijn een heel andere zaak. Op dat ogenblik is de basis in de moedertaal al gelegd. Daarna

krijgen de studenten toegang tot een internationaal aanwezige taal. Dat is een heel ander verhaal.

Professor Kristiaan Versluys: Ik zou toch nog even willen benadrukken dat de overgrote meerderheid van de masteropleidingen in ons voorstel in het Nederlands worden gegeven. De vrees dat heel onze maatschappij zal verengelsen, is ongegrond.

Mevrouw Katleen Martens: Ik zou nog een paar korte vraagjes willen stellen. Kan iemand me vertellen hoeveel Vlaamse afgestudeerden op een Engelstalige werkvloer terechtkomen? Hoeveel betrokkenen ervaren deze beroepssituatie ten gevolge van een gebrekkig beheersingsniveau van het Engels als een probleem? Wat is uiteindelijk de oorzaak hiervan?

Professor Peter Vandenabeele: Ik kan enkel over onze eigen studierichting oordelen. Ongeveer 50 tot 60 percent van de studenten in onze studierichting stroomt door naar een doctoraat. Zoals daarnet al is toegelicht, worden doctoraten hoe dan ook in het Engels geschreven. Zelfs de beursaanvraag bij het FWO moet in het Engels gebeuren. Er wordt steeds meer een beroep op buitenlandse juryleden gedaan. Indien er een jury aan te pas komt, wordt het proefschrift dan ook in het Engels verdedigd.

Ongeveer 40 tot 50 percent van onze afgestudeerden worden met een volledig Engelstalige omgeving geconfronteerd. In de bedrijven waar ze worden tewerkgesteld, verlopen alle vergaderingen in het Engels. Een onderdompeling in het Engels lijkt me, specifiek voor de opleidingen in de wetenschappen, dan ook een zeer goede voorbereiding op de beroepsloopbaan.

Professor Mieke Van Herreweghe: Volgens mij moeten we vooral rekening houden met de plaatsen waar studenten achteraf terechtkomen. Het merendeel van de mensen die in het onderzoeksveld blijven, zullen met het Engels worden geconfronteerd. Indien deze mensen niet voldoende in het Engels worden opgeleid, kan dit problematisch worden. Heel wat andere studenten zullen zich later in andere situaties bevinden. Ik kan me voorstellen dat ze in kmo's minder met het Engels in contact zullen komen. Dat is daar niet zo noodzakelijk. Het is echter niet voor deze groep dat we opleidingen in het Engels zouden willen inrichten. We mikken vooral op de onderzoeksgerichte masteropleidingen. Het zou niet correct zijn om daar een algemeen cijfer van alle afgestudeerden op te kleven. Daar zit ook de nood niet. De nood zit effectief in die onderzoeksniche.

Mevrouw Katleen Martens: Hoeveel van die mensen hebben dan effectief problemen met het Engels op de werkvloer?

Professor Ludo Melis: Daarvoor is ander onderzoek nodig. Het antwoord is heel duidelijk: er zijn niches, niches die heel andere taalspecifieke eisen stellen. Zomaar improviseren, zou fout zijn, maar we kunnen wel proberen om daar cijfers rond te verzamelen. Al zal dat niet in vijf minuten lukken.

Professor Alain Verschoren: Ik vrees dat cijfers verzamelen zeer moeilijk zal zijn. De eerste vraag is hoeveel van die mensen in hun job problemen hebben omdat ze taalonkundig zijn. Een tweede vraag is hoeveel mensen die job niet gehaald hebben omdat ze taalonkundig zijn. En dat is zeer moeilijk te achterhalen.

Mevrouw Katleen Martens: Dat was ook nog een vraag die ik wou stellen: hoeveel mensen zijn ooit geweigerd vanwege het feit dat ze onvoldoende taalkennis hadden?

De voorzitter: Ik denk dat we die vraag veeleer moeten stellen aan de minister die verantwoordelijk is voor bijvoorbeeld de VDAB.

Mevrouw Gerda Van Steenberge: Ik wil iedereen bedanken, vooral voor de verduidelijking na de vragen. Daardoor hebben we toch al een genuanceerder beeld gekregen dan het eerste beeld dat u hebt opgehangen. Ik wil zeker professor Van Herreweghe bedanken, omdat zij het voorbeeld aanhaalde van het Engels. De volkstaal is daar uiteindelijk toch de academische taal geworden, terwijl wij eigenlijk omgekeerd te werk gaan. Het behoeven van het behoud van de Nederlandse taal is geen krampachtig vasthouden om alles in het Nederlands te krijgen. Ik vind het onderscheid tussen de bachelor en de master nu ook veel duidelijker.

De voorzitter: Het debat zou nog lang kunnen doorgaan, ook over de informele taalverwerving van het Engels bij kinderen die daar nog geen formele instructie in gehad hebben. Ook daar wordt onderzoek naar gevoerd.

Uit naam van de hele commissie dank ik u allen voor uw respectieve uiteenzettingen. Ik denk te mogen stellen dat een en ander nu toch wel in een juister perspectief is geplaatst.

De voorzitter,

Fientje MOERMAN

De verslaggevers,

Veerle HEEREN

Gerda VAN STEENBERGE

Gebruikte afkortingen

aso	algemeen secundair onderwijs
bama	bachelor - master
FWO	Fonds Wetenschappelijk Onderzoek – Vlaanderen
IWT	Agentschap voor Innovatie door Wetenschap en Technologie
manama	master na master
OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
RUG	Rijksuniversiteit Gent (historisch)
UGent	Universiteit Gent
ULB	Université Libre de Bruxelles
VDAB	Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding
VLIR	Vlaamse Universitaire Raad
VUB	Vrije Universiteit Brussel
VVA	Verbond der Vlaamse Academici